

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Opole, dnia 11 grudnia 2017 r.

Poz. 3146

UCHWAŁA NR XXXVI/248/2017 RADY MIEJSKIEJ GORZOWA ŚLĄSKIEGO

z dnia 29 listopada 2017 r.

w sprawie przyjęcia „Programu opieki nad zabytkami gminy Gorzów Śląski na lata 2017 – 2020”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (j.t. Dz. U. z 2017 r. poz. 1875) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, Dz. U. z 2015 r. poz. 397, 774, 1505, Dz. U. z 2016 r. poz. 1330, 1887, 1948, Dz. U. z 2017 r. poz. 1086, 60, 1595) Rada Miejska Gorzowa Śląskiego uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program opieki nad zabytkami gminy Gorzów Śląski na lata 2017 – 2020” stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gorzowa Śląskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni po ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

Przewodniczący Rady

Artur Kajkowski

Załącznik Nr 1
do uchwały Nr XXXVI/248/2017
Rady Miejskiej w Gorzowie Śląskim

**PROGRAM
OPIEKI NAD
ZABYTKAMI
G M I N Y
G O R Z Ó W Ś L Ą S K I
N A L A T A
2 0 1 7 - 2 0 2 0**

Autor:

mgr Halina Łabęcka

Opracowano w okresie:

k w i e c i e ń 2 0 1 7 r.

PRAWA AUTORSKIE ZASTRZEŻONE**SPIS TREŚCI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI**

1.	Wstęp	str. 3
2.	Podstawy prawne opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	str. 4
3.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami	str. 4
3.1.	Uwarunkowania prawne	str. 4
3.2.	Organy ochrony zabytków	str. 5
4.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	str. 6
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	str. 6
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	str. 9
5.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	str.11
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi w gminie	str.11
5.2.	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	str.12
5.2.1.	Zarys historii gminy	str.12
5.2.2.	Krajobraz kulturowy	str.12
5.2.3.	Zabytki nieruchome	str.13
5.2.4.	Zabytki ruchome	str.13
5.2.5.	Zabytki techniki	str.13
5.2.6.	Zabytki archeologiczne	str.13
5.2.7.	Zabytkowe układy zieleni kształtowanej	str.13
5.3.	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	str.13
5.4.	Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	str.15
5.4.1.	Obiekty do wykreślenia z gminnej ewidencji zabytków	str.18
5.4.2.	Rozszerzenie spisu adresowego	str.18
5.4.3.	Zabytki archeologiczne	str.19
5.4.4.	Zabytki ruchome	str.29
5.4.5.	Zabytki techniki	str.30
5.4.6.	Zabytkowe układy zieleni kształtowanej	str.30
5.4.7.	Strefy ochrony konserwatorskiej	str.31
5.5.	Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	str.34
6.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	str.36
6.1.	Uwarunkowania przyrodnicze	str.37
6.2.	Uwarunkowania historyczne	str.37
7.	Założenia programu opieki na zabytkami woj. opolskiego	str.38
7.1.	Priorytety programu opieki nad zabytkami	str.38
7.2.	Kierunki działań programu opieki nad zabytkami	str.42
7.3.	Zadania wynikające z programu opieki nad zabytkami	str.43
8.	Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	str.44
9.	Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	str.44
10.	Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	str.45
11.	Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	str.47

1. Wstęp

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Zgodnie z brzmieniem art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2016 poz. 446 z późn.zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 2014r. poz. 1446 z późn.zm.) zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy m.in. ładu przestrzennego, kultury, oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W tezach do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zapowiadane jest tworzenie warunków prawnych do odpowiedzialnego kreowania i realizowania ochrony dziedzictwa kulturowego przez samorządy terytorialne oraz podjęcie inicjatywy legislacyjnej dla uwzględniania interesów ochrony zabytków w całym ustawodawstwie, jak również stworzenie warunków prawnych do nowego systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami.

Cele i priorytety wyznaczone w programie wynikają zarówno z wymagań ustawowych, jak również podporządkowane są głównemu celowi działań samorządu, jakim jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju gminy, prowadzącego do poprawy jakości życia lokalnej społeczności. Podporządkowane temu jest planowanie strategiczne gminy, które łączy problematykę społeczną, gospodarczą i przestrzenną.

W programie określone zostały cele strategiczne gminy:

- stworzenie sprzyjających warunków dla inwestorów,
- zwiększenie aktywności gospodarczej mieszkańców,
- stworzenie kompleksowego systemu ochrony środowiska przed zagrożeniami,
- rozwiązanie głównych problemów komunikacyjnych,
- poprawa warunków mieszkaniowych oraz stanu technicznego zasobów gminnych,
- zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne walorów przyrodniczych gminy.

Przyjmuje się, że polityka przestrzenna gminy Gorzów Śląski, skutkująca zmianami w sposobie zagospodarowania i użytkowania terenów w obszarze gminy odpowiada zasadom:

- zrównoważonego rozwoju gminy rozumianego jako taki rozwój społeczno – gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń;
- ładu przestrzennego w zagospodarowaniu terenów oraz strukturze użytkowania;
- równorzędności interesu publicznego i indywidualnych interesów i obywateli i podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy.

Gminny program opieki nad zabytkami realizować będzie zatem tę sferę działań prorozwojowych, która ma na celu poprawę funkcjonowania materialnego dziedzictwa kulturowego decydującego w znacznym stopniu o zasobach i walorach gminy.

Wszelkie działania związane z rozwojem gminy muszą opierać się przede wszystkim na jej zasobach i walorach. Wykorzystanie zarówno zasobów środowiska przyrodniczego jak i środowiska kulturowego powinny stanowić jedną z głównych polityk gminnych. Procesy rozwojowe zachodzić powinny przy zapewnieniu warunków trwania i wzbogacania materialnego dziedzictwa kulturowego. Zasoby kulturowe stanowią bowiem zarówno o atrakcyjności krajobrazu, jak też o atrakcyjności ekonomicznej regionu. Mają szansę stać się bazą w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości lokalnej. Podniesienie jakości warunków życia mieszkańców, co nie zawsze jest uświadamiane, jest związane bezpośrednio z jakością przestrzeni kulturowej gminy.

W kreowaniu wizerunku gminy o wysokiej jakości środowiska życia ważne funkcje pełni zatem kultura w jej szerokim rozumieniu:

- integracji społeczności przy pomocy określonych wartości i ideałów kulturowych,
- komunikująca i sublimacyjna służąca porozumiewaniu się społeczności,
- adaptacji, polegająca na udostępnieniu określonych wzorów kulturowych,
- przekazywania dziedzictwa kulturowego.

2. Podstawy prawne opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Podstawą prawną regulującą zasady ochrony i opieki nad zabytkami jest **ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (tj. Dz. U. z 2014r. poz. 1446 z późn.zm.) określająca przedmiot, zakres i formy prawne ochrony zabytków, organizację ochrony zabytków w Polsce, krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661).

Ustawa określiła w art. 87 zakres i tryb przyjmowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami oraz monitorowania ich realizacji. Obowiązek sporządzania ich spoczywa na samorządach wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Program ten jest ogłaszany w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określiła również zasadnicze cele programowe opieki nad zabytkami:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ustawa w art. 19 określa status rejestru zabytków oraz ewidencję zabytków w planowaniu przestrzennym i ustalaniu lokalizacji inwestycji. Gminne ewidencje zabytków oraz programy opieki nad zabytkami stały się instrumentem prawnej ochrony obiektów i obszarów zabytkowych. Natomiast w art. 77 ustawa reguluje zasady i tryb udzielania dotacji na remonty obiektów zabytkowych.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami.

3.1. Uwarunkowania prawne:

Podstawą prawną, ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 2014r. poz. 1446 z późn.zm.), regulująca w sposób całościowy pojęcia zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej, formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania itp. Obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła następujące pojęcia związane z ochroną i opieką nad zabytkami:

- **ochrona zabytków**
- **opieka nad zabytkiem**
- **zabytki nieruchome**
- **zabytki ruchome**
- **zabytki archeologiczne**
- **wpis do rejestru zabytków: dot. zabytków nieruchomych i ruchomych**
- **uznanie za pomnik historii**
- **utworzenie parku kulturowego**
- **ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.**

Pojęcia te zostały szczegółowo omówione w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

3.2. Organy ochrony zabytków

Zgodnie z art. 89 ustawy o ochronie zabytków organami ochrony zabytków są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Art. 90. ustawy stanowi, że:

Generalny Konserwator Zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Art. 91 ust. 4 ustawy określa zadania realizowane przez **Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** a w szczególności:

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- sporządzanie, w ramach przyznaných środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,
- wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych,
- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych,
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach,
- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa **Rada Ochrony Zabytków** jako organ opiniotwórczo-doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa **Główna Komisja Konserwatorska** jako organ opiniotwórczy do spraw działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach.

Przy Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków działa **Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków** jako organ opiniotwórczy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Narodowy Instytut Dziedzictwa wraz z ośrodkami regionalnymi (dla województwa opolskiego powołany został Oddział Terenowy w Opolu) - zajmuje się problematyką rozpoznania, dokumentacji i ochrony dziedzictwa kulturowego.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Konstytucyjnym obowiązkiem Państwa (art. 5 i 6 Konstytucji RP) jest ochrona dziedzictwa kulturowego. Zabytki i ich wartości niematerialne są dobrem wspólnym, a dbałość o nie nakłada art. 82 Konstytucji.

Zadaniem głównym polityki Państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższej przyszłości mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury.

Program krajowy określa cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić),
- zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- zasady odwracalności metod i materiałów,
- zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą postępowania konserwatorów - pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

W tezach do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące cele działań:

W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

- Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii stopnia zagrożeń.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
- Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
- Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
- Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

W zakresie działań o charakterze systemowym:

- Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage).
- Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.

W zakresie systemu finansowania:

- Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

- Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
- Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.
- Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

W zakresie kształcenia i edukacji:

- Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.

- Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

W zakresie współpracy międzynarodowej:

- Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
- Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

Program opieki nad zabytkami a „Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020” i „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”.

Ogólne wytyczne do konstruowania programu gminnego zawiera przyjęta przez Radę Ministrów „**Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 -2013**” z 21 września 2004 r., jej przedłużenie „**Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 -2020**” przyjęte w 2005 r., oraz „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” przyjęte uchwałą nr 239/2011 dnia 13 grudnia 2011 r., będące rządowymi dokumentami tworzącymi ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnej pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury zakłada następujące priorytety:

- aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe. Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.
- edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Częścią Narodowej Strategii Kultury dotyczącej sfery dziedzictwa materialnego i niematerialnego jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Program ten jest zgodny z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004r. o Narodowym Planie Rozwoju (tj. Dz. U. z 2014r. poz. 1448) oraz z założeniami do Krajowego Programu Ochrony Zabytków. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” wytycza strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- szukanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej,
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie,
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Dnia 6 września 2005 r. przyjęty został przez Radę Ministrów **„Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Kultury i zachowanie Dziedzictwa Kulturowego”**, który jest uzupełnieniem powyżej omówionych dokumentów rządowych.

Dnia 27 sierpnia 2012 r. Rada Ministrów przyjęła **„Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania kraju 2030”**. Ważne miejsce zajmuje w nim problematyka związana z restrukturyzacją i rewitalizacją obszarów zdegradowanych i miast. Działania restrukturyzacyjne i rewitalizacyjne doprowadzą do odzyskania atrakcyjności danego obszaru lub miasta, do przywrócenia korzystnych warunków życia i podejmowania działalności gospodarczej i inwestycyjnej z wykorzystaniem istniejącego potencjału kulturowego oraz zachowaniem funkcji symbolicznych i przyrodniczych obszaru w procesie jego adaptacji do nowych funkcji. Zakres lokalnych programów rewitalizacji oprócz poprawy stanu budynków użyteczności publicznej powinien obejmować ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, integrację społeczną mieszkańców rewitalizowanych obszarów, przywrócenie terenom zdegradowanym ich funkcji przyrodniczej lub nadanie im takiej funkcji, a także promowanie zrównoważonego rozwoju.

W czerwcu 2014 Rada Ministrów uchwaliła **„Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017”** będący instrumentem wykonawczym dla Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (przyjętej w marcu 2013r.). Jednym ze strategicznych założeń programu jest wzmocnienie synergii organów ochrony zabytków, w tym tworzenie podstaw współdziałania z organami samorządu terytorialnego, m. in. poprzez tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie.

W Programie zdiagnozowano stan ochrony zabytków w Polsce oraz sformułowano cel główny określając jako wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków, dla realizacji którego opracowano 3 cele szczegółowe:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Zdefiniowano również 5 tematów wiodących:

- podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków,
- porządkowanie rejestru zabytków i stworzenie wiarygodnej diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych,
- zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków,
- zwiększenie zaangażowania ze szczególnym uwzględnieniem gmin w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych.

Program kładzie szczególny nacisk na rolę samorządu terytorialnego w systemie ochrony zabytków w Polsce oraz na ułatwienie dostępu do dziedzictwa kulturowego i partycypację społeczną w jego ochronie i opiece nad zabytkami. Podkreśla też duże znaczenie programów opieki nad zabytkami na wszystkich szczeblach samorządu terytorialnego stanowiących istotny element zarządzania dziedzictwem kulturowym na danym obszarze.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Program opieki nad zabytkami gminy Gorzów Śląski zgodny jest z celami polityki przestrzennej, zasadami ich realizacji oraz przyjętymi i obowiązującymi dokumentami planistycznymi, strategicznymi i programowymi:

- **„Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego”** przyjęty uchwałą nr XLVIII/505/2010 z dnia 28 września 2010r. przez Sejmik Województwa Opolskiego (Dziennik Urzędowy Województwa Opolskiego nr 132 poz. 1509),
- **„Strategia rozwoju województwa opolskiego do 2020r.”**, załącznik nr 1 do uchwały nr XXV/325/2012 Sejmik Województwa Opolskiego z dnia 28 grudnia 2012r.,
- **„Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014 - 2020”**, opracowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego przyjęty przez Komisję Europejską w grudniu 2014r.,
- **„Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2016-2019”**, przyjęty przez Sejmik Województwa Opolskiego uchwałą nr XVIII/206/2016 z dnia 14 czerwca 2016r.

W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

Podstawowe cele i priorytety polityki przestrzennej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, zapisane w planie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego są nadal aktualne i dotyczą:

- utrzymanie i zarządzanie zasobem dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń – tworzenie uwarunkowań przestrzennych sprzyjających zachowaniu tożsamości historycznej regionu, objęcie ochroną prawną najcenniejszych zasobów dziedzictwa kulturowego, rewaloryzacja zabytkowych centrów miast i wsi, poprawa stanu zachowania krajobrazu kulturowego i dziedzictwa regionalnego, odnowa wsi z zachowaniem jej historycznego charakteru, ochrona dziedzictwa archeologicznego, rozwój muzealnictwa i wystawiennictwa, rozwój instytucji opieki nad zabytkami,
- ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego – uznanie dziedzictwa kulturowego za bogactwo stymulujące rozwój gospodarczy, wstrzymanie procesu degradacji obiektów i zespołów zabytkowych, wspieranie działań istniejących szlaków tematycznych i tworzenie nowych,
- promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego i rozwój tożsamości regionalnej – wspiera nie udokumentowania i udostępniania dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie dziedzictwa kulturowego do promocji regionu opolskiego, edukacja społeczeństwa dotycząca regionalnego dziedzictwa kulturowego, powołanie instytucji do spraw dziedzictwa i współpraca z nimi, tworzenie izb pamięci narodowej.

Określono też główne zasady zagospodarowania przestrzennego w zakresie dziedzictwa kulturowego:

- zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej poprzez wymóg uczytelniania historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych, dostosowywania nowej zabudowy do historycznej i szczególnej ochrony elementów tworzących zabytkowy charakter przestrzeni,
- obejmowanie ochroną prawną dziedzictwa kulturowego przez opracowywanie miejscowych planów zagospodarowywania przestrzennego z określeniem stref ochrony konserwatorskiej,
- nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków umieszczanym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,

- kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych,
- wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia funkcji zabytkowych,
- oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego i przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznej zabudowy,
- harmonizowanie zabytkowych układów urbanistycznych w powiązaniu z rozwojem osadnictwa i komunikacji,
- zachowanie mieszkalno – usługowego charakteru centrów miast,
- eksponowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego,
- inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego przez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą.

Główne kierunki polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego to:

- ochrona zabytkowego krajobrazu kulturowego,
- ochrona obiektów i miejsc dziedzictwa kulturowego,
- ochrona dziedzictwa archeologicznego,
- ochrona materialną i niematerialną tradycją kultury ludowej,
- ochrona miejsc pamięci narodowej,
- wykorzystanie elementów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju regionu.

„Strategia rozwoju województwa opolskiego do 2020r.” jest najważniejszym strategicznym dokumentem regionu. Już w sformułowaniu misji województwa opolskiego znalazło się odniesienie do fundamentalnej roli dziedzictwa i tożsamości kulturowej. Jednym z ważniejszych celów była rewitalizacja miast historycznych (zabytkowe, staromiejskie układy urbanistyczne i znaczenie dla wypełniania funkcji centro twórczych integrujących społeczności lokalne). Wskazano tu za „Planem zagospodarowania przestrzennego” 30 miast z zachowanymi zabytkowymi układami urbanistycznymi, z których 25 jest wpisanych do rejestru zabytków. Jednym z tych miast jest Gorzów Śląski.

Innym ważnym zadaniem jest kontynuacja odnowy wsi. Region opolski, jako jeden z niewielu w Polsce, kształtuje swój wizerunek eksponując wieś m.in. przez Program Odnowa Wsi, będący największym i najdłużej (bo od 1997r.) działającym w Polsce regionalnym programem aktywizacji lokalnych społeczności. W ramach tego programu po raz pierwszy wdrożono metodykę budowania strategii rozwoju na poziomie sołectwa.

W związku z promocją dziedzictwa kulturowego Śląska Opolskiego atrakcyjność województwa będzie wzrastać ze zwiększaniem konkurencyjności produktów turystycznych i kulturalnych. Konieczne jest rozszerzenie oferty turystyczno – kulturalnej przez modernizację i rozbudowę obiektów dziedzictwa kulturowego. Wpływ na atrakcyjność produktów turystycznych będzie miało dalsze rozwijanie szlaków turystycznych oraz bazy noclegowej, usługowej i rekreacyjnej. Turystyka powinna być również oparta o potencjał regionu na jaki składają się zasoby wodne i przyrodnicze.

„Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014 – 2020”

Rozwój oferty kulturowej regionu jest jednym z celów koniecznych do osiągnięcia skutecznego wzrostu potencjałów województwa opolskiego. Do mocnych stron województwa opolskiego należą zarówno walory przyrodniczo – krajobrazowe jak i dziedzictwo kulturowe. W perspektywie finansowej 2014 – 2020 przewidziane jest podkreślenie atrakcyjności obiektów zabytkowych, historycznych i produktów turystycznych. Działania te obejmą też poprawę stanu technicznego obiektów dziedzictwa kulturowego. Wskazana jest także intensyfikacja szerokiej promocji dziedzictwa i kultury Śląska Opolskiego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami programowymi wykonanymi w gminie

Instrumentem kształtowania polityki przestrzennej gminy, z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z ochrony dziedzictwa kulturalnego, jest nadal „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gorzów Śląski” przyjęte uchwałą nr XLVI/353/2010 Rady Miejskiej w Gorzowie Śląskim z dnia 30.09.2010r. oraz uchwałą nr XXIII/157/2016 Rady Miejskiej w Gorzowie Śląskim z dnia 5.08.2016r. w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Gorzów Śląski.

Nadal obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego a także uchwała nr XXXVIII/286/2014 Rady Miejskiej w Gorzowie Śląskim z dnia 23.05.2014r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Gorzowie Śląskim i we wsi Jamy.

Ponadto przyjęto 2 następujące uchwały: uchwała nr XXXIX/290/2014 Rady Miejskiej w Gorzowie Śląskim z dnia 25.06.2014 r. w sprawie ustanowienia 1 pomnika przyrody oraz uchwała nr XX/139/2016 Rady Miejskiej w Gorzowie Śląskim z dnia 25.05.2016 r. w sprawie ustanowienia 6 pomników przyrody.

W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

Podstawowe cele polityki przestrzennej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, zapisane w planie zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego dotyczą:

- zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń poprzez ochronę i rewaloryzację istniejących zasobów,
- wykorzystania obszarów i obiektów dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie cennych w skali krajowej i regionalnej dla rozwoju gospodarczego i promocji regionu.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Zarys historii gminy

Zarys historii gminy, obejmujący obecnie 10 sołectw został szczegółowo przedstawiony w Programie Opieki nad Zabytkami na lata 2013 – 2016, dlatego nie jest obecnie omawiany.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Dziedzictwo kulturowe to ogół dorobku społeczeństwa w zakresie nauki, sztuki, architektury, oświaty, techniki, wytworzonego w trakcie jego historycznego rozwoju i przekazywanego z pokolenia na pokolenie. Składa się nań zasób rzeczy nieruchomych i ruchomych wraz ze związanymi z nim wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi, mającymi znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej.

Dziedzictwo kulturowe stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Najczęściej utożsamiane jest z architekturą i sztuką, jednak formy gospodarowania (np. sposoby uprawy roli), obyczaje towarzyskie, kulinaria i wiele innych przejawów życia i rozwoju społeczności stanowią również elementy dziedzictwa kulturowego.

Ze względu na szczególną wagę przypisywaną ochronie dziedzictwa kulturowego, uzyskała ona swoje umocowanie prawne, mające odzwierciedlenie również w regulacjach dotyczących opracowywania dokumentów z zakresu planowania przestrzennego. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w art. 10 stanowi, że w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Zgodnie z art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w studium uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- 3) parków kulturowych.

Do zabytków nieruchomości, zgodnie z art. 6 ustawy o ochronie zabytków, zalicza się w szczególności:

- krajobrazy kulturowe,
- układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane,
- dzieła architektury i budownictwa,
- dzieła budownictwa obronnego,
- obiekty techniki, a zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe,
- cmentarze,
- parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni,
- miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Do zabytków archeologicznych, zalicza się: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska i kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Na terenie gminy Gorzów Śląski znajduje się zespół zabytków nieruchomości, liczący łącznie 102 obiekty, z których 16 zabytków jest wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Opolskiego

5.2.4. Zabytki ruchome

W gminie Gorzów do zabytków ruchomych należy wyposażenie 3 kościołów, które są wpisane do Rejestru Zabytków Ruchomych Województwa Opolskiego.

5.2.5. Zabytki techniki

Na terenie gminy Gorzów Śląski znajduje się 5 nieruchomości zabytków techniki ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

5.2.6. Zabytki archeologiczne

Na obszarze gminy Gorzów znajdują się 337 stanowiska archeologiczne wpisanych do Ewidencji, w tym 1 stanowisko wpisane do Rejestru Zabytków woj. opolskiego.

5.2.7. Zabytkowe układy zieleni kształtowanej

W gminie Gorzów znajduje się 16 zabytkowych układów zieleni kształtowanej, w tym 2 zabytkowe układy zieleni (parki), wpisane do Rejestru Zabytków woj. opolskiego.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do Rejestru Zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z ustawy z dnia 23.07.2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113 poz. 661). Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji i przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14.10.2015 w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. z 2015r. poz. 1789) precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych oraz tryb postępowania. Rozporządzenie określa tryb i sposób wydawania pozwoleń, w tym szczegółowe wymagania, jakim powinien odpowiadać wniosek i pozwolenie na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, robót budowlanych w otoczeniu zabytku, badań archeologicznych, poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych w zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

Rozporządzenie ponadto określa wymagane kwalifikacje jakie powinny posiadać osoby uprawnione do prowadzenia prac konserwatorskich badań architektonicznych lub archeologicznych, dodatkowe wymagania, jakie powinny spełniać osoby kierujące robotami budowlanymi, sposób potwierdzania posiadanych kwalifikacji i dodatkowych wymagań, standardy dotyczące dokumentacji prowadzonych prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

W gminie Gorzów Śląski znajduje się 14 obiektów architektury i budownictwa oraz 2 zabytkowe 2 zespoły zieleni wpisane do Rejestru Zabytków. Są to:

1. BUDZÓW – dwór w zespole parkowym, koniec XIX w.
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 569/97 z dnia 2.09.1997r.
2. GOŁA – kościół filialny p.w. św. Mikołaja, XVII/XVIII w.
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 77/54 z 14.01.1954r. i 138/78
3. GORZÓW ŚLĄSKI – dwór w zespole parkowym, XVIII w., ul. Złota 1
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 1030/67 z dnia 20.03.1967r.
4. GORZÓW ŚLĄSKI - dom, Rynek 1, XIX w.
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 1476/66 z dnia 8.08. 1966r.
5. GORZÓW ŚLĄSKI – dom, Rynek 2, XIX w.
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 1477/66 z dnia 8.08.1966r.
6. GORZÓW ŚLĄSKI – budynek Nadleśnictwa, ul. Byczyńska 9, XIX w.
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz.1474/66 z dnia 8.08.1966r.

7. GORZÓW ŚLĄSKI – dawny zajazd, ul. Byczyńska 12, XIX w.
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 1475/66z dnia 8.08. 1966r.
8. JAMY - kościół parafialny p.w. św. Małgorzaty, XVIII w.
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 79/54 z 13.03.1954r.
9. JAMY – pałac w zespole parkowym, koniec XIX w.
wpisany do Rejestru Zabytków poz. 567/97 z dnia 4.02.1997r.
10. JAMY – spichlerz dworski, XIX w.
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 1721/66 z dnia 28.09.1966tr.
11. KOZŁOWICE - kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela, XVIII w., wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 81/54 z dnia 13.03.1954 r. i 858/64 z dnia 9.05.1964r.
12. SKROŃSKO – kapliczka przydrożna, XVIII w.
wpisana do Rejestru Zabytków pod poz. 1967/72 z dnia 27.11.1972r.
13. USZYCE – kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP, 1517r.
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 85/54 z dnia 12.03.1954r.
14. USZYCE – pałac w zespole parkowym, XVIII w.
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 1035/65 z dnia 10.06.1965r.
15. JAMY – park w zespole pałacowym, XIX w.
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 567 z dnia 4.2.1997r.
16. USZYCE – park w zespole pałacowym, XIX w.
wpisany do Rejestru Zabytków pod poz. 563/96 z dnia 24.12. 1996r.

Na terenie gminy Gorzów znajdują się 4 zespoły zabytków ruchomych, stanowiące wyposażenie kościołów, z których 3 są wpisane do rejestru zabytków, w następujących miejscowościach:

1. JAMY – wyposażenie kościoła filialnego rzymsko-katolickiego p.w. św. Małgorzaty, wpisane do Rejestru Zabytków Ruchomych pod poz. Ks. B. t.II-155/1-15/09.
2. KOZŁOWICE - wyposażenie kościoła parafialnego rzymsko-katolickiego p.w. Jana Chrzciciela, wpisane do Rejestru Zabytków Ruchomych pod poz. Ks. B. t.II-528/1-21/71, t.II-148/08.
3. USZYCE – wyposażenie kościoła parafialnego rzymsko-katolickiego p.w. Wniebowzięcia NMP wpisane do Rejestru Zabytków Ruchomych pod poz. Ks. B-81/1-17/95, B-t.II-83/1-17/06.

5.4. Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków

Zgodnie z art. 21 z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzenia Ministra Kultury z 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków „ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”. Ewidencją zostają objęte zespoły o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Obowiązek prowadzenia Gminnej Ewidencji Zabytków nieruchomości spoczywa na wójcie, burmistrzu i prezydencie miasta (art. 22 ust. 4 w/w ustawy).

Gmina Gorzów Śląski posiada Ewidencję, która zgodnie z wymogami jest zbiorem kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych równocześnie w wojewódzką ewidencją zabytków. Gminna Ewidencja nie jest dokumentem zamkniętym, winna być uzupełniana i weryfikowana. Jej zmiany nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami.

Na terenie gminy Gorzów Śląski Ewidencją objęto 102 obiekty:

ZABYTKI MIASTA GORZÓW ŚLĄSKI

1. Kościół parafialny rzymsko-katolicki p.w. Trójcy Świętej
2. Kościół ewangelicko-augsburski Serca Jezusowego
3. Plebania kościoła rzymsko-katolickiego, ul. Mała 4
4. Krzyż pamiątkowy przy klasztorze, ul. Kluczborska 15
5. Dwór w zespole parkowym, ul. Złota 1
6. Park w zespole dworskim, ob. park miejski
7. Cmentarz komunalny, ul. Zielona
8. Dawny zajazd, obecnie dom mieszkalny, Byczyńska 12
9. Dawny urząd celny, później Nadleśnictwo Państwowe, obecnie Zespół Szkół, ul. Byczyńska 9
10. Dawny ośrodek zdrowia i budynek gospodarczy, ob. dom mieszkalny, ul. Moniuszki 2
11. Dawny sąd i więzienie, później Zakład Dziewiarski „Splot”, ul. Kluczborska 20
12. Dawna poczta, obecnie Poczta Polska, ul. Wojska Polskiego 19
13. Dawna stacja kolejowa, obecnie dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 33
14. Dom, ul. Rynek 1
15. Dom, ul. Rynek 2
16. Dom, ul. Rynek 3
17. Dom, ul. Rynek 4, obecnie Miejsko-Gminny Dom Kultury
18. Dom, ul. Rynek 5
19. Dom, ul. Rynek 6
20. Dom, ul. Rynek 7
21. Dom, ul. Rynek 15
22. Dom, ul. Rynek 17
23. Dom, ul. Kluczborska 26
24. Dom, ul. Gorzołki 1
25. Dom, ul. Wojska Polskiego 1
26. Dom, ul. Wojska Polskiego 2
27. Dom, ul. Wojska Polskiego 10
28. Dom, ul. Wojska Polskiego 12 i 14
29. Dom, ul. Wojska Polskiego 16
30. Krzyż przydrożny, skrzyżowanie ulic Jaronia i Oleskiej

ZABYTKI WSI BUDZÓW

31. Dwór w zespole parkowym, ob. dom mieszkalny, nr 15
32. Park w zespole dworskim, koło nr 15
33. Cmentarz ewangelicko-augsburski
34. Dworek i budynek gospodarczy, nr 1
35. Stodoły folwarczne i spichlerz, nr 15 A

ZABYTKI WSI GOŁA

36. Kościół filialny rzymsko-katolicki p.w. św. Mikołaja i Matki Boskiej Gromnicznej
37. Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki
38. Cmentarz ewangelicko-augsburski

ZABYTKI WSI JAMY

39. Kościół parafialny rzymsko-katolicki p.w. św. Małgorzaty
40. Cmentarz przykościelny rzymsko-katolicki
41. Pałac w zespole parkowym, nr 55
42. Park w zespole pałacowym
43. Spichlerz w zespole folwarcznym, koło nr 55
44. Dawna gospoda i budynek gospodarczy, ob. sklep i dom, nr 38 A
45. Aleja śródpolna Jamy - Piaseczna

ZABYTKI WSI JASTRZYGOWICE

46. DUCZÓW: dwór w zespole folwarcznym, ob. dom mieszkalny, nr 81
47. Dawna gospoda, ob. sklep i dom, nr 17
48. Kuźnia, koło nr 11
49. Dom, nr 6
50. Zagroda wiejska z młynem wodnym, nr 48
51. Zagroda wiejska z młynem wodnym, nr 49

ZABYTKI WSI KOZŁOWICE

52. Kościół parafialny rzymsko-katolicki p.w. św. Jana Chrzciciela
53. Cmentarz przykościelny rzymsko-katolicki
54. Pałac w zespole parkowym, później ośrodek zdrowia, ul. Gorzowska 7
55. Dwór w zespole folwarcznym, ob. przedszkole, ul. Nowa 7
56. DĘBY: dwór w zespole folwarcznym, ob. dom mieszkalny

ZABYTKI WSI KRZYŻANOWICE

57. Dwór w zespole parkowym, ob. dom mieszkalny, nr 16
58. Park w zespole dworskim
59. Kapliczka przydrożna, koło nr 24
60. Cmentarz ewangelicko-augsburski
61. Dzwonnica, koło nr 35
62. Kuźnia dworska, koło nr 20
63. Kuźnia, koło nr 19
64. Dom, koło nr 18
65. Dom wielorodzinny, nr 22
66. Dom, nr 35

ZABYTKI WSI NOWA WIEŚ

67. Dawna szkoła ewangelicka, obecnie dom, nr 8
68. Rządówka w zespole folwarcznym i stodoła, obecnie dom

ZABYTKI WSI PAWŁOWICE

69. Pałac w zespole folwarcznym, ob. restauracja i hotel, nr 58
70. Kapliczka p.w. Serca Jezusowego, koło nr 31
71. Kapliczka przydrożna, koło nr 16
72. Dawny zespół folwarczy
73. Dawna rządówka w zespole folwarcznym i budynek gospodarczy, ob. dom, nr 61

ZABYTKI WSI SKROŃSKO

74. Cmentarz przykościelny rzymsko-katolicki
75. Kapliczka p.w. św. Jana Nepomucena
76. Szkoła, obecnie przedszkole, nr 50
77. Stodoły w zespole folwarcznym, obecnie domy i stodoły, nr 37 i 38
78. Dwór w zespole folwarcznym, obecnie dom, nr 26

ZABYTKI WSI USZYCE

79. Kościół parafialny rzymsko-katolicki p.w. Wniebowzięcia NMP
80. Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki
81. Kapliczka przydrożna
82. Pałac w zespole parkowym, obecnie Ośrodek Szkolno –Wychowawczy, nr 18
83. Oficyna i wozownia w zespole pałacowym, ob. Ośrodek Szkolno-Wychowawczy, nr 18
84. Park w zespole pałacowym
85. Spichlerz i stajnie w zespole pałacowym, koło nr 18
86. Dwór w zespole folwarcznym, obecnie dom, nr 90
87. Stajnie i spichlerz w zespole folwarcznym, nr 69
88. Rządówka w zespole folwarcznym, obecnie dom, nr 71
89. Czworaki w zespole folwarcznym, obecnie domy, nr 111
90. Szkoła, nr 70

ZABYTKI WSI ZDZIECHOWICE

91. Kościół parafialny rzymsko-katolicki p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa
92. Dawny cmentarz rzymsko-katolicki
93. Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki
94. Pałac w zespole folwarcznym, ob. ośrodek zdrowia, nr 16
95. Dawna gorzelnia, obecnie spichlerz, nr 16 A
96. Dom robotników folwarcznych i stodoła, nr 8 - 9
97. Domy robotników folwarcznych, nr 10 i 12
98. Dwór w zespole folwarcznym, ob. przedszkole, nr 98
99. Dawny zespół folwarczny, obecnie Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna, nr 92
100. Gorzelnia w zespole folwarcznym, nr 93
101. Dom robotników folwarcznych, nr 90 i 91
102. Szkoła, nr 23.

5.4.1. Obiekty do wykreślenia z Ewidencji i Rejestru Zabytków

W obrębie Gminy Gorzów Śląski dla trzech następujących zabytków architektury i budownictwa, będących w stanie zupełnej ruiny, wystąpiono z wnioskami o wykreślenie z Ewidencji już w poprzednim Programie Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2016:

- GORZÓW ŚLĄSKI, ul. Wojska Polskiego 23 – dom
- JASTRZYGOWICE – nr 80 – stajnia w zespole folwarcznym
- KOZŁOWICE – gorzelnia w zespole folwarcznym.

Stwierdzono również, iż 7 obiektów, wpisanych do Rejestru Zabytków woj. opolskiego w latach 60-tych XX w., nie istnieje już od połowy lat 80-tych XIX w. Dla tych obiektów przygotowano ponownie wnioski o ich wykreślenie z Rejestru Zabytków a są to obiekty:

1. GORZÓW ŚLĄSKI – dom, ul. Rynek 9
2. GORZÓW ŚLĄSKI – dom, ul. Rynek 10
3. GORZÓW ŚLĄSKI – dom, ul. Rynek 11

4. GORZÓW ŚLĄSKI – dom, ul. Rynek 18
5. GORZÓW ŚLĄSKI – dom, ul. Rynek 19
6. SKROŃSKO - chałupa nr 39
7. USZYCE – Mauzoleum i cmentarz rodowy.

5.4.2. Rozszerzenie spisu adresowego Gminy Gorzów Śląski

Spis adresowy został rozszerzony o obiekty pominięte we wcześniejszym wykazie, które powinny znaleźć się w ewidencji w formie kart adresowych, dołączonych do niniejszej Ewidencji. Łącznie do spisu adresowego włączono 9 kart adresowych, są to następujące obiekty:

GORZÓW ŚLĄSKI

- krzyż przy klasztorze, ul. Kluczborska 15
- dom, ul. Gorzołki 1

JAMY- PIASECZNA

- aleja śródpolna

KRZYŻANOWICE

- kuźnia dworska, koło nr 20
- dom wielorodzinny, nr 22

PAWŁOWICE

- kapliczka przydrożna, koło nr 16

USZYCE

- kapliczka przydrożna
- spichlerz i stajnie w zespole pałacowym, koło nr 18

ZDZIECHOWICE

- dawny cmentarz rzymsko-katolicki.

5.4.3. Zabytki archeologiczne

Szczegółowe przepisy ochrony zabytków archeologicznych, zawarte zostały w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (tj. Dz. U. z 2014r. poz. 1446 z późn.zm.) i w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 14 października 2015r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2015r. poz.1789). Zasady ochrony konserwatorskiej w zakresie archeologii dotyczą przede wszystkim archeologicznych zabytków nieruchomych.

Celem ochrony **stanowiska archeologicznego**, jako zabytku nieruchomego, jest zachowanie relikwów znajdujących się pod warstwą orną. Tak zlokalizowany zabytek archeologiczny narażony jest bowiem na ciągłe niszczenie (np. głęboka orka) lub jednorazowe zniszczenie (np. inwestycja ziemna). Dlatego przepisy w/w ustawy i w/w rozporządzenia określają zasady prowadzenia działań ziemnych (inwestycyjnych) w obszarze stanowisk archeologicznych oraz w ich bezpośrednim otoczeniu. Przede wszystkim zasady te muszą być uwzględnione w mpzp czyli w dokumentach prawa miejscowego.

Projekty inwestycji winny być opiniowane lub uzgadniane z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jeżeli tego wymagają przepisy musi być wydane inwestorowi pozwolenie konserwatorskie na prace ziemne, a archeologowi prowadzącemu nadzór pozwolenie na badania archeologiczne.

W obszarach stanowisk archeologicznych i w ich bezpośrednim otoczeniu można wykonywać wszystkie prace ziemne pod warunkiem prowadzenia nadzoru archeologicznego i ratowniczych badań wykopaliskowych.

W myśl przepisów w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochroną konserwatorską objęte są wszystkie stanowiska archeologiczne zlokalizowane na obszarze gminy Gorzów Śląski.

Stanowiska archeologiczne w Rejestrze Zabytków.

W obrębie Gminy Gorzów Śląski znajduje się 1 stanowisko wpisane do Rejestru Zabytków:
- PAWŁOWICE – stanowisko archeologiczne nr 20 - grodzisko stożkowate z XIII-XIV w. - wpisane do Rejestru Zabytków pod nr A-330/72.

Stanowiska archeologiczne objęte Archeologicznym Zdjęciem Polski.

L.p.	Miejscowość	Nr st. w mie	Typ stanowiska - funkcja	Chronologia – kultura	Nr działki
1.	Gorzów Śląski	1	punkt osadniczy	?	266, 267
2.	Gorzów Śląski	2	skarb skarby	1342 – 1382 1349 – 1354	837/149, 838/149, 840/149
3.	Gorzów Śląski	3	grodzisko?	średniowiecze?	897/246
4.	Gorzów Śląski	4	punkt osadniczy	średniowiecze	
5.	Gorzów Śląski	5	śląd osadniczy	średniowiecze	
6.	Gorzów Śląski	6	śląd osadniczy	XIV – XV w.	
7.	Gorzów Śląski	7	śląd osadniczy	?	
8.	Gorzów Śląski	8	punkt osadniczy	średniowiecze	125/60,126/63,127/60,128/63
9.	Gorzów Śląski	9	punkt osadniczy	średniowiecze + okr. nowoż.	121/61
10.	Gorzów Śląski	10	punkt osadniczy	średniowiecze + okr. nowoż.	30,31,32,33
11.	Gorzów Śląski	11	punkt osadniczy	średniowiecze	52, 53
12.	Gorzów Śląski	12	punkt osadniczy	średniowiecze + okr. nowoż.	193, 263
13.	Gorzów Śląski	13	gródek stożkow.?	?	196
14.	Gorzów Śląski	14	punkt osadniczy	średniowiecze	790/53
15.	Gorzów Śląski	15	punkt osadniczy	średniowiecze	764/48
16.	Gorzów Śląski	16	punkt osadniczy	średniowiecze	16, 18
17.	Gorzów Śląski	17	śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	kult. puch. lejkow?, neolit kultura łużycka pradzieje	158
18.	Gorzów Śląski	18	śląd osadniczy	okres nowożytny	610/65,611/65,797/60
19.	Gorzów Śląski	19	śląd osadniczy	okres nowożytny	721/23,722/23
20.	Gorzów Śląski	20	śląd osadniczy	późne średniowiecze	114,1190/116,1191/116
21.	Gorzów Śląski	21	śląd osadniczy śląd osadniczy	późne średniowiecze okres nowożytny	176,153,289/168,155,1210/165,167,1331/1
22.	Gorzów Śląski	22	śląd osadniczy śląd osadniczy	późne średniowiecze okres nowożytny	55
23.	Gorzów Śląski	23	śląd osadniczy	okres nowożytny	459/38,426/37
24.	Gorzów Śląski	24	śląd osadniczy śląd osadniczy	późne średniowiecze okres nowożytny	4
25.	Budzów	2	punkt osadniczy	średniowiecze	11

26.	Budzów	3	punkt osadniczy	średniowiecze	50, 52, 57/6, 157/56
27.	Budzów Budzów	1 4	gródek stożkow. śląd osadniczy punkt osadniczy	średniowiecze wczesne średniowiecze średniowiecze + okr. nowoż.	? 100, 102
28.	Budzów	5	śląd osadniczy punkt osadniczy	neolit ? średniowiecze	112, 113
30.	Dębina	1	śląd osadniczy	epoka kamienia	54
31.	Dębina	2	śląd osadniczy	epoka kamienia	241
32.	Dębina	3	śląd osadniczy	paleolit ?	236
33.	Goła	1	osada	XIV – XV w.	123
34.	Goła	2	śląd osadniczy śląd osadniczy	kult. przewors, okr. rzymski XIV – XV w.	127, 128
35.	Goła	3	śląd osadniczy osada	pradzieje XIV – XV w.	144, 145
36.	Goła	4	osada	XIV – XV w.	142
37.	Goła	5	osada	XIV – XV w.	142
38.	Goła	6	śląd osadniczy	XIV – XV w.	92
39.	Jamy	1	śląd osadniczy osada punkt osadniczy	mezolit? kult. przew., póź. okr. rzym. XIV – XV w.	161/57, 167/57
40.	Jamy	2	punkt osadniczy osada	epoka kamienia kult. przeworska okr. rzym.	między lasem a pkt.214,5
41.	Jamy	3	śląd osadniczy	epoka kamienia	215
42.	Jamy	4	punkt osadniczy śląd osadniczy	kult. przew., okr. wpł. śred. pradzieje	215
43.	Jamy	5	śląd osadniczy	neolit	na terenie wsi
44.	Jamy	6	punkt osadniczy	XIV – XV w.	103/4, 104/4
45.	Jamy	7	osada	XIV – XV w.	722/36
46.	Jastrzygowice	1	punkt osadniczy punkt osadniczy	mezolit neolit	
47.	Jastrzygowice	2	śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	pradzieje kultura łużycka, epoka brązu średniowiecze	254, 257, 258, 259
48.	Jastrzygowice	3	śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	pradzieje kultura łużycka wczesne średniowiecze średniowiecze	249
49.	Jastrzygowice	4	punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	kultura łużycka wczes. średniow. X–XII w. średniowiecze	254
50.	Jastrzygowice	5	śląd osadniczy	epoka kamienia	161/6
51.	Jastrzygowice	6	punkt osadniczy śląd osadniczy	kultura łużycka pradzieje	43, 44 49
52.	Jastrzygowice	7	punkt osadniczy	średniowiecze	205
53.	Jastrzygowice	8	śląd osadniczy śląd osadniczy	kultura łużycka średniowiecze	74
54.	Jastrzygowice	9	punkt osadniczy	średniowiecze	70
55.	Jastrzygowice	10	śląd osadniczy	epoka kamienia	222/56
56.	Jastrzygowice	11	śląd osadniczy	epoka kamienia	17
57.	Jastrzygowice	12	punkt osadniczy	średniowiecze	62
58.	Jastrzygowice	13	śląd osadniczy	mezolit	68
59.	Jastrzygowice	14	śląd osadniczy	średniowiecze	276 i 288/180

60.	Jastrzygowice	15	śląd osadniczy punkt osadniczy	wczesne średniowiecze średniowiecze	229, 317/22, 232, 320/224
61.	Jastrzygowice	16	punkt osadniczy	kultura łużycka	111/21
62.	Jastrzygowice	17	punkt osadniczy	kult. przew., okr. wpł. rzym.	126
63.	Jastrzygowice	18	punkt osadniczy	średniowiecze	126
64.	Kobyła Góra	1	śląd osadniczy	epoka kamienia + pradzieje	40
65.	Kozłowice	1	śląd osadniczy punkt osadniczy	kult. przeworsk.+średniow. kultura przeworska	253/10, 267/10
66.	Kozłowice	2	śląd osadniczy	neolit	koło pkt.235,5
67.	Kozłowice	3	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	neolit epoka kamienia pradzieje wczesne średniowiecze średniowiecze	136, 416/126, 418/129, 420/133
68.	Kozłowice	4	śląd osadniczy śląd osadniczy	epoka kamienia pradzieje	
69.	Kozłowice	5	śląd osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia kult. przew., okr. wpł. rzym. pradzieje wczes. średniow. VIII-X w.	227/17,229/16 436/158, 434/155 438/161
70.	Kozłowice	6	śląd osadniczy	epoka kamienia	289/20
71.	Kozłowice	7	punkt osadniczy	średniowiecze	126/18
72.	Kozłowice	8	śląd osadniczy	epoka kamienia	314/30
73.	Kozłowice	9	śląd osadniczy punkt osadniczy	wczesne średniowiecze ? średniowiecze	182/31
74.	Kozłowice	10	śląd osadniczy	średniowiecze	100/30
75.	Kozłowice	11	punkt osadniczy	średniowiecze	158/35,159/34
76.	Kozłowice	12	punkt osadniczy	średniowiecze	408/101
77.	Kozłowice	13	punkt osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	kult. przew., okr. wpł. rzym. pradzieje średniowiecze	424,26/140,44, 420,22/133,37 416,18/126,29
78.	Kozłowice	14	śląd osadniczy	pradzieje	153/18
79.	Kozłowice	15	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje wczes. średniow X–XIII w. średniowiecze	27, 28, 33, 150/34, 149/35
80.	Kozłowice	16	śląd osadniczy	kultura łużycka	133/62
81.	Krzyżanowice	1	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze, ok.- res nowożytny, pradzieje	213, 214, 215, 220
82.	Krzyżanowice	2	osada? śląd osadniczy	epoka brązu- kultura łużycka okr. wpł. rzym, późne średn.	144, 145
83.	Krzyżanowice	3	śląd osadniczy	kultura łużycka	396
84.	Krzyżanowice	4	osada?		402
85.	Krzyżanowice	5	śląd osadniczy	epoka kamienia	297, 298
86.	Krzyżanowice	6	osada? śląd osadniczy	pradzieje, okres wpł. rzyms. wczesne i późne średniow.	135
87.	Krzyżanowice	7	huta szkła	okres nowożyt. XVIII-XIX	151, 154
88.	Krzyżanowice	8	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje, późne średniowiecze, okres nowożytny	160/3, 163
89.	Krzyżanowice	9	osada?	okres nowożytny	182
90.	Krzyżanowice	10	śląd osadniczy	późne średniowiecze	360, 361
91.	Krzyżanowice	11	śląd osadniczy	późne średniowiecze	292
92.	Krzyżanowice	12	osada	późne średniowiecze	225

93.	Krzyżanowice	13	śląd osadniczy	późne średniowiecze	237
94.	Krzyżanowice	14	śląd osadniczy	okres nowożytny	290, 291
95.	Krzyżanowice	15	osada osada śląd osadniczy	kult. przew., okr. wpł. rzym XII – 1 połowa XIII w. XIV – XV w.	129
96.	Krzyżanowice	16	osada	XIV – XV w.	259
97.	Krzyżanowice	17	śląd osadniczy	XIV – XV w.	125
98.	Krzyżanowice	18	osada śląd osadniczy	kultura łużycka XIV – XV w.	127
99.	Krzyżanowice	19	osada	kultura łużycka	125
100.	Nowa Wieś	1	śląd osadniczy	okres nowożytny	138
101.	Nowa Wieś	2	osada? śląd osadniczy	późne średniowiecze okres nowożytny	316, 318
102.	Nowa Wieś	3	śląd osadniczy osada	wczesne średniowiecze? późne średniowiecze	296
103.	Nowa Wieś	4	śląd osadniczy	póź. średniow. okr. nowożyt.	281
104.	Nowa Wieś	5	śląd osadniczy	wczes.średniow.okr. nowoż.	281, 283
105.	Nowa Wieś	6	śląd osadniczy	?	281
106.	Nowa Wieś	7	pole szybowe	okres nowożytny?	191, 192, 193
107.	Nowa Wieś	8	prażalnia rudy + śląd osadniczy	okres nowożytny	194, 195
108.	Nowa Wieś	9	huta szkła?	okres nowożytny	247, 248
109.	Pakoszów	1	śląd osadniczy	epoka kamienia	
110.	Pawłowice	2	śląd osadniczy	mezolit	
111.	Pawłowice	3	śląd osadniczy	epoka kamienia	
112.	Pawłowice	4	śląd osadniczy?		
113.	Pawłowice	5	punkt osadniczy	wczes. średniow. X-XIII w.	
114.	Pawłowice	6	śląd osadniczy	pradzieje	
115.	Pawłowice	7	śląd osadniczy	epoka kamienia	
116.	Pawłowice	8	śląd osadniczy	epoka kamienia	
117.	Pawłowice	9	gródek stożkow.?	XIV-XV w.	
118.	Pawłowice	10	punkt osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	pradzieje epoka kamienia średniowiecze	318/5, 321
119.	Pawłowice	11	punkt osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia epoka kamienia średniow. + okres nowożyt.	282, 284, 285 288
120.	Pawłowice	12	śląd osadniczy punkt osadniczy	wczesne średniowiecze średniowiecze	269
121.	Pawłowice	13	śląd osadniczy	epoka kamienia	292, 294
122.	Pawłowice	14	śląd osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia pradzieje średniowiecze średniow. + okres nowożyt.	450/1, 450/4
123.	Pawłowice	15	punkt osadniczy	średniow. + okres nowożyt.	264,258,266-8
124.	Pawłowice	16	śląd osadniczy	epoka kamienia	581
125.	Pawłowice	17	śląd osadniczy punkt osadniczy	kultura łużycka średniowiecze	609 – 611 612 – 614
126.	Skróńsko	1	śląd osadniczy osada cment.ciałopalne osada punkt osadniczy	? kult. łużycka, epoka brązu kult. łużycka, epoka brązu wczesne średniowiecze średniowiecze	67 – 69, 98 324/99

127.	Skrońsko	2	śląd osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	wczesne średniowiecze pradzieje średniowiecze	104,324/99 325/99,330/ 106
128.	Skrońsko	3	śląd osadniczy punkt osadniczy	wczesne średniowiecze średniowiecze	72, 79, 83, 84
129.	Skrońsko	4	śląd osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	wczesne średniowiecze wczesne średniowiecze średniowiecze	1, 2, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 138/6
130.	Skrońsko	5	śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	epoka kamienia pradzieje średniowiecze	10, 11
131.	Skrońsko	6	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	kultura łużycka pradzieje wczes. średniow. VII-X w. średniowiecze	19, 22, 23, 26, 27, 30
132.	Skrońsko	7	punkt osadniczy	średniowiecze	79, 80, 126 -129, 150
133.	Skrońsko	8	punkt osadniczy	średniowiecze	84
134.	Skrońsko	9	śląd osadniczy	kultura łużycka	20
135.	Skrońsko	10	punkt osadniczy	średniowiecze	101/8, 102/8
136.	Skrońsko	11	śląd osadniczy punkt osadniczy	pradzieje średniowiecze	136, 142, 143
137.	Skrońsko	12	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje średniowiecze	119/108, 134/108
138.	Skrońsko	13	punkt osadniczy	średniowiecze	78/58
139.	Skrońsko	14	kurhany?	?	
140.	Skrońsko	15	śląd osadniczy śląd osadniczy	epoka kamienia epoka kamienia	
141.	Uszyce	1	nieokreślone nieokreślone grób szkieletowy	kult. grzebyk-dołkow, neolit kultura łużycka okres wpływów rzymskich	635
142.	Uszyce	2	cmentarzysko szkieletowe	średniowiecze	
143.	Uszyce	3	nieokreślone	kultura łużycka	
144.	Uszyce	4	cmentarzysko	kultura łużycka	
145.	Uszyce	5	śląd osadniczy śląd osadniczy osada	kultura łużycka kult. przew., okr. wpł. rzym. póź. średniow. XIV-XV w.	675, 676
146.	Uszyce	6	nieokreślone	kult. łużyc, póź. okr. lateteń lub wczes. ok. wpł. rzym.	643
147.	Uszyce	7	nieokreślone nieokreślone osada	neolit kultura łużycka? kult. przew, okr. wpł. rzym	635
148.	Uszyce	8	osada	kult. przew, okr. wpł. rzym	686
149.	Uszyce	9	osada osada śląd osadniczy	kult. łużyc, V okr.ep. brązu kult. przew, okr. wpł. rzym póź. średniow. XIV-XV w.	699
150.	Uszyce	10	nieokreślone nieokreślone	mezolit nieokreślone	388
151.	Uszyce	11	nieokreślone	wczesna faza wpł. rzyms.	371
152.	Uszyce	12	nieokreślone osada	mezolit kult. łużyc, V okr.ep. brązu	377, 380

			osada śląd osadniczy	kult. przew, okr. wpł. rzym póź. średniow.XIV-XV w.	
153.	Uszyce	13	śląd osadniczy śląd osadniczy	kultura łużycka kult. przew, okr. wpł. rzym	22
154.	Uszyce	14	grodzisko	wczesne średniowiecze	
155.	Uszyce	15	skarb?	kult. przew, okr. wpł. rzym	
156.	Uszyce	16	śląd osadniczy	X w.	
157.	Uszyce	17	śląd osadniczy	epoka kamienia	
158.	Uszyce	18	śląd osadniczy	pradzieje	
159.	Uszyce	19	śląd osadniczy	pradzieje	
160.	Uszyce	20	skarb?	średniowiecze	
161.	Uszyce	21	śląd osadniczy	średniowiecze	
162.	Uszyce	22	śląd osadniczy	pradzieje	
163.	Uszyce	23	śląd osadniczy	XIV – XV w.	1019
164.	Uszyce	24	osada	XIV – XV w.	990
165.	Uszyce	25	śląd osadniczy	XIV – XV w.	1088,1090
166.	Uszyce	26	śląd osadniczy osada	X – XII w. XIV – XV w.	1093, 1094
167.	Uszyce	27	osada	XIV – XV w.	1101
168.	Uszyce	28	osada	XIV – XV w.	1129
169.	Uszyce	29	osada	XIV – XV w.	1107
170.	Uszyce	30	śląd osadniczy osada	pradzieje XIV – XV w.	1104
171.	Uszyce	31	osada	XIV – XV w.	1047
172.	Uszyce	32	osada	XIV – XV w.	1044
173.	Uszyce	33	śląd osadniczy	XIV – XV w.	1026, 1027
174.	Uszyce	34	osada	XIV – XV w.	
175.	Uszyce	35	osada	XIV – XV w.	980
176.	Uszyce	36	osada	XIV – XV w.	968, 965
177.	Uszyce	37	osada	XIV – XV w.	904
178.	Uszyce	38	śląd osadniczy osada	X – XII w. XIV – XV w.	888, 889
179.	Uszyce	39	osada	XIV – XV w.	906
180.	Uszyce	40	osada	XIV – XV w.	909, 911
181.	Uszyce	41	osada	XIV – XV w.	916
182.	Uszyce	42	śląd osadniczy	XIV – XV w.	923
183.	Uszyce	43	osada	XIV – XV w.	925
184.	Uszyce	44	osada	XIV – XV w.	845
185.	Uszyce	45	osada	XIV – XV w.	944
186.	Uszyce	46	osada	XIV – XV w.	941
187.	Uszyce	47	osada	XIV – XV w.	936
188.	Uszyce	48	osada	XIV – XV w.	929, 933
189.	Uszyce	49	osada	XIV – XV w.	1074
190.	Uszyce	50	osada	XIV – XV w.	862
191.	Uszyce	51	osada	XIV – XV w.	857, 858
192.	Uszyce	52	osada	XIV – XV w.	854
193.	Uszyce	53	śląd osadniczy	XIV – XV w.	814
194.	Uszyce	54	śląd osadniczy	XIV – XV w.	788
195.	Uszyce	55	osada	XIV – XV w.	792
196.	Uszyce	56	śląd osadniczy osada	pradzieje XIV – XV w.	778
197.	Uszyce	57	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje XIV – XV w	769/1, 770, 771

198.	Uszyce	58	osada	XIV – XV w.	773, 774
199.	Uszyce	59	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje XIV – XV w.	769/1, 770, 771
200.	Uszyce	60	osada	XIV – XV w.	457
201.	Uszyce	61	śląd osadniczy	XIV – XV w.	456
202.	Uszyce	62	osada	XIV – XV w.	457
203.	Uszyce	63	osada	XIV – XV w.	442
204.	Uszyce	64	osada	kultura łużycka, V okres epoki brązu – Halsztadt	444
205.	Uszyce	65	osada osada	XIV – XV w. XIV – XV w.	503
206.	Uszyce	66	osada	XIV – XV w.	491
207.	Uszyce	67	osada	XIV – XV w.	474
208.	Uszyce	68	osada	XIV – XV w.	527
209.	Uszyce	69	śląd osadniczy	XIV – XV w.	517
210.	Uszyce	70	osada	kult. przew, okr. wpł. rzymskie	531
211.	Uszyce	71	osada	XIV – XV w.	533, 534
212.	Uszyce	72	osada	XIV – XV w.	514
213.	Uszyce	73	osada osada	kultura łużycka, III okres epoki brązu XIV – XV w.	538
214.	Uszyce	74	osada	kultura łużycka, V okres epoki brązu – Halsztadt	403, 404
215.	Uszyce	75	osada	X – XI w.	635
216.	Uszyce	76	osada	kultura łużycka	632
217.	Uszyce	77	osada	XIV – XV w.	632
218.	Uszyce	78	osada śląd osadniczy	kultura łużycka, V okres epoki brązu – Halsztadt XIV – XV w.	611
219.	Uszyce	79	osada	XIV – XV w.	587
220.	Uszyce	80	śląd osadniczy osada	X – XII w. XIV – XV w.	588/4
221.	Uszyce	81	osada	XIV – XV w.	611
222.	Uszyce	82	osada śląd osadniczy	kult.przewor,okr.wpł.rzym X – XII w.	611
223.	Uszyce	83	osada	XIV – XV w.	599, 601
224.	Uszyce	84	osada	XIV – XV w.	602, 603
225.	Uszyce	85	osada	XIV – XV w.	
226.	Uszyce	86	osada	XIV – XV w.	625
227.	Uszyce	87	osada	XIV – XV w.	620/10
228.	Uszyce	88	śląd osadniczy	pradzieje	620/10
229.	Uszyce	89	śląd osadniczy	pradzieje	620/10
230.	Uszyce	90	śląd osadniczy osada	pradzieje XIV – XV w.	620/10
231.	Uszyce	91	śląd osadniczy	kultura łużycka	615
232.	Uszyce	92	śląd osadniczy osada	pradzieje XIV – XV w.	620/10
233.	Uszyce	93	śląd osadniczy śląd osadniczy	kultura łużycka XIV – XV w.	620/10
234.	Uszyce	95	osada	kultura łużycka, V okres epoki brązu – Halsztadt	620/10
235.	Uszyce	94	osada	XIV – XV w.	620/10

236.	Uszyce	96	osada osada	kult.łużyc,V okr.ep.brązu kult.przewor,okr.wpł.rzym	39/1
237.	Uszyce	97	osada	póź. średniow. XIV-XV w	51
238.	Uszyce	98	osada	kult.łużyc,V okr.ep.brązu	81
239.	Uszyce	99	osada osada	kult.łużyc,V okr.ep.brązu kult.przewor,okr.wpł.rzym	346
240.	Uszyce	100	osada osada	kult.łużyc,V okr.ep.brązu kult.przewor,okr.wpł.rzym	366, 367
241.	Uszyce	101	osada śląd osadniczy	kult.przewo.,okr.wpł.rzym póź.średniow XIV – XV w	386
242.	Uszyce	102	osada osada osada	kult.łużyc,V okr.ep.brązu kult.przewor,okr.wpł.rzym okres wędrówek ludów	686
243.	Uszyce	103	osada osada śląd osadniczy	kult.przewor,okr.wpł.rzym okres wędrówek ludów póź. średniow. XIV-XV w	675, 676
244.	Uszyce	104	śląd osadniczy śląd osadniczy	kult.łużyc,V okr.ep.brązu kult.przewor.okr.wpł.rzym	663
245.	Uszyce	105	osada	póź. średniow. XIV-XV w	404, 405
246.	Więckowice	1	grodzisko? zaczysko?	? ?	322/67, 325/55 326/55
247.	Więckowice	2	punkt osadniczy	kultura łużycka	
248.	Więckowice	4	punkt osadniczy	średniowiecze	372/44
249.	Więckowice	5	punkt osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	kult.łużyc. okr. wpł. rzym. kultura przeworska? pradzieje średniowiecze	330/90,332/83 334/81,336/76 338/74 - 28 -
236.	Więckowice	6	punkt osadniczy	średniow. + okr. nowoż.	226/113
251.	Więckowice	7	śląd osadniczy punkt osadniczy	pradzieje średniowiecze	263/112
252.	Więckowice	8	punkt osadniczy punkt osadniczy	pradzieje średniowiecze	23
253.	Więckowice	9	śląd osadniczy	paleolit schyłkowy	207/80
254.	Więckowice	10	śląd osadniczy	epoka kamienia	159/107
255.	Zdziechowice	2	śląd osadniczy cment. ciałopalne osada	epoka brązu? kultura łużycka kult.przewor,okr.wpł.rzym	503
256.	Zdziechowice	3	osada osada śląd osadniczy	kult. przewor., II-I w.p.n.e. wczesne średniowiecze XIV – XV w.	508
257.	Zdziechowice	4	śląd osadniczy śląd osadniczy osada śląd osadniczy śląd osadniczy	epoka kamienia? epoka brązu? kult.przewor,okr.wpł.rzym pradzieje XI – XII w.	894
258.	Zdziechowice	5	cmentarzysko?	kultura łużycka?	838
259.	Zdziechowice	6	śląd osadniczy? śląd osadniczy	epoka kamienia? neolit	941
260.	Zdziechowice	7	śląd osadniczy śląd osadniczy	kult.przewor,okr.wpł.rzym pradzieje	892
261.	Zdziechowice	8	śląd osadniczy osada	wczesna epoka brązu kult.przewo.,okr.wpł.rzym	854

262.	Zdziechowice	9	osada ślad osadniczy	kult. łużycka, epoka brązu kult.przewor,okr.wpł.rzym pradzieje	845, 846
263.	Zdziechowice	10	osada	kult.przewo.,okr.wpł.rzym	404
264.	Zdziechowice	11	osada	kult.przewor,okr.wpł.rzym	399, 400
265.	Zdziechowice	12	osada osada osada	kult.przewor,okr.wpł.rzym pradzieje wczesne średniowiecze	283, 284
266.	Zdziechowice	13	ślad osadniczy osada osada osada	epoka kamienia? kult.łużyc, V okr.ep.brązu kult.przewor,okr.wpł.rzym wczesne średniowiecze	3632
267.	Zdziechowice	14	ślad osadniczy osada	epoka kamienia kult.przewors.,faza B2/C1	305
268.	Zdziechowice	15	osada ślad osadniczy ślad osadniczy	wczesne średniowiecze neolit? pradzieje?	33 L/2 ALP
269.	Zdziechowice	16	osada osada	kult.przewor,okr.wpł.rzym wczesne średniowiecze	811
270.	Zdziechowice	17	osada	kultura przeworska	803
271.	Zdziechowice	18	ślad osadniczy	kultura przeworska	792, 793
272.	Zdziechowice	19	osada	XIV – XV w.	791, 792, 763
273.	Zdziechowice	20	osada	XIV w.	779,780
274.	Zdziechowice	21	osada	XIV – XV w.	752
275.	Zdziechowice	22	osada	XIV – XV w.	745
276.	Zdziechowice	23	ślad osadniczy	XIV – XV w.	847, 848
277.	Zdziechowice	24	ślad osadniczy osada ślad osadniczy ślad osadniczy	kultura łużycka pradzieje IX – X w. XIV – XV w.	852
278.	Zdziechowice	25	ślad osadniczy ślad osadniczy	pradzieje XIV – XV w.	850
279.	Zdziechowice	26	ślad osadniczy	renesans	866, 868
280.	Zdziechowice	27	ślad osadniczy	kultura przeworska?	515
281.	Zdziechowice	28	ślad osadniczy osada ślad osadniczy osada	kultura łużycka? kult.przewor,okr.wpł.rzym XI – XII w. XIV – XV w.	861
282.	Zdziechowice	29	osada ślad osadniczy	kultura przeworska XIV – XV w.	500
283.	Zdziechowice	30	osada	XIV – XV w.	398
284.	Zdziechowice	31	osada	kult. łużycka?, pradzieje	387, 388
285.	Zdziechowice	32	ślad osadniczy osada ślad osadniczy osada	neolit kultura łużycka, pradzieje XIV w. ?	381
286.	Zdziechowice	33	osada ślad osadniczy	kultura łużycka, V okres epoki brązu – Halsztadt X – XI w.	290, 291
287.	Zdziechowice	34	ślad osadniczy osada osada ślad osadniczy	kult. przewor. II-I w.p.n.e. kult.przewor,okr.wpł.rzym pradzieje XIV – XV w.	277
288.	Zdziechowice	35	ślad osadniczy	kultura łużycka, V okres epoki brązu – Halsztadt	295

289.	Zdziechowice	36	osada śląd osadniczy śląd osadniczy	kult.przewor,okr.wpł.rzym pradzieje VIII – IX w.	305
290.	Zdziechowice	37	śląd osadniczy	pradzieje	302
291.	Zdziechowice	38	śląd osadniczy	pradzieje	302
292.	Zdziechowice	39	osada osada	kult.przewor,okr.wpł.rzym XIV – XV w.	345
293.	Zdziechowice	40	cmentarzysko	kultura łużycka	33 L/2 ALP
294.	Zdziechowice	41	śląd osadniczy	kultura łużycka	
295.	Zdziechowice	42	śląd osadniczy osada	pradzieje XIV – XV w.	245
296.	Zdziechowice	43	śląd osadniczy śląd osadniczy	X – XII w. XIV – XV w.	256
297.	Zdziechowice	44	osada śląd osadniczy	kultura łużycka, V okres epoki brązu – Halsztadt kult.przewor,okr.wpł.rzym	16
298.	Zdziechowice	45	osada	kultura łużycka, V okres epoki brązu – Halsztadt	258
299.	Zdziechowice	46	śląd osadniczy	XIV – XV w.	18
300.	Zdziechowice	47	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje XIV – XV w.	20
301.	Zdziechowice	48	osada	kultura łużycka	258
302.	Zdziechowice	49	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje XIV – XV w.	82/3, 82/4
303.	Zdziechowice	50	osada	kult.przewor,okr.wpł.rzym	258
304.	Zdziechowice	51	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje XIV – XV w.	276
305.	Zdziechowice	52	osada	kultura łużycka, V okres epoki brązu – Halsztadt	276
306.	Zdziechowice	53	osada	kultura łużycka, V okres epoki brązu – Halsztadt	269
307.	Zdziechowice	54	osada	kultura łużycka, V okres epoki brązu – Halsztadt	263
308.	Zdziechowice	55	śląd osadniczy	XIV – XV w.	34
309.	Zdziechowice	56	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje XIV – XV w.	88
310.	Zdziechowice	57	osada śląd osadniczy	kult.przewor,okr.wpł.rzym XIV – XV w.	414
311.	Zdziechowice	58	śląd osadniczy śląd osadniczy	X – XII w. XIV – XV w.	423, 424
312.	Zdziechowice	59	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje XIV – XV w.	433
313.	Zdziechowice	60	osada	kultura łużycka, V okres epoki brązu – Halsztadt	450
314.	Zdziechowice	61	śląd osadniczy śląd osadniczy	pradzieje XIV – XV w.	436
315.	Zdziechowice	62	osada	XIV – XV w.	439
316.	Zdziechowice	63	osada	XIV – XV w.	449, 451
317.	Zdziechowice	64	osada	XIV – XV w.	102
318.	Zdziechowice	65	osada	XIV – XV w.	99
319.	Zdziechowice	66	osada	XIV – XV w.	78
320.	Zdziechowice	67	osada	XIV – XV w.	71, 72
321.	Zdziechowice	68	śląd osadniczy	XIV – XV w.	221
322.	Zdziechowice	69	osada	XIV – XV w.	222, 223

323.	Zdziechowice	70	śląd osadniczy śląd osadniczy	kultura łużycka? XIV – XV w.	113
324.	Zdziechowice	71	śląd osadniczy śląd osadniczy	kultura łużycka XIV – XV w.	203/6
325.	Zdziechowice	72	osada	XIV – XV w.	197, 202/1
326.	Zdziechowice	73	osada	XIV – XV w.	187
327.	Zdziechowice	74	osada	XIV – XV w.	221
328.	Zdziechowice	75	osada	XIV – XV w.	222, 223
329.	Zdziechowice	76	śląd osadniczy osada	pradzieje XIV – XV w.	228
330.	Zdziechowice	77	osada	XIV – XV w.	237
331.	Zdziechowice	78	osada	XIV – XV w.	237
332.	Zdziechowice	79	osada	XIV – XV w.	228
333.	Zdziechowice	80	śląd osadniczy	XIV – XV w.	682
334.	Zdziechowice	81	osada	XIV – XV w.	581, 582
335.	Zdziechowice	82	osada	XIV – XV w.	593, 594
336.	Zdziechowice	83	osada	XIV – XV w.	598, 600
337.	Zdziechowice	84	osada	XIV – XV w.	604

5.4.4. Zabytki ruchome

Aktualnie obowiązujące przepisy nie zezwalają na działania w zakresie konserwacji i renowacji zabytków sztuki i rzemiosła artystycznego, instrumentów muzycznych oraz drobnych zabytków techniki, łącznie zwanymi zabytkami ruchomymi bez wiedzy i zgody właściwego terytorialnie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków. W odniesieniu do Gminy Gorzów Śląski właściwymi są: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Opolu.

Samorządy terytorialne, zgodnie z przepisami mają więc jedynie obowiązek prowadzenia działań zabezpieczających zabytki ruchome przed zniszczeniem lub dewastacją, wobec tych obiektów, które stanowią ich własność bądź znajdują się w ich użytkowaniu. Dodatkowo, gminne „Plany ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych” powinny obejmować wszystkie zabytki ruchome wpisane do Rejestru Zabytków także te, które nie stanowią własności lub nie są w użytkowaniu Gminy.

Plan Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych został dla Gminy Gorzów Śląski, opracowany w 2005 roku i zatwierdzony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu oraz Szefa Obrony Cywilnej Powiatu Oleskiego w Opolu, mający od tego czasu moc obowiązującą.

A. Zabytki ruchome stanowiące własność lub użytkowane przez Gminę

Pod opieką samorządu gminnego nie znajdują się żadne zabytki ruchome

B. Zabytki ruchome nie stanowiące własności Gminy

W obrębie Gminy Gorzów znajdują się zabytki ruchome stanowiące wyposażenie czterech kościołów, z których trzy są wpisane do Rejestru Zabytków Ruchomych Województwa Opolskiego:

1. JAMY – wyposażenie kościoła parafialnego rzymsko-katolickiego p.w. św. Małgorzaty, wpisane do Rejestru Zabytków Ruchomych pod poz. Ks. B. t.II-155/1-15/09.
2. KOZŁOWICE - wyposażenie kościoła parafialnego rzymsko-katolickiego p.w. Jana Chrzciciela, wpisane do Rejestru Zabytków Ruchomych pod poz. Ks. B. t.II-528/1-21/71, t.II-148/08.
3. USZYCE – wyposażenie kościoła parafialnego rzymsko-katolickiego p.w. Wniebowzięcia NMP wpisane do Rejestru Zabytków Ruchomych pod poz. Ks. B-81/1-17/95, B-t.II-83/1-17/06.
4. GOŁA – wyposażenie kościoła filialnego rzymsko-katolickiego p.w. Mikołaja wpisane do ewidencji zabytków ruchomych.

Wszystkie wymienione powyżej zabytki ruchome, stanowią własność kościelną i pozostają w użytkowaniu parafii Kozłowice, Uszyce i Zdziechowice.

5.4.5. Zabytki techniki

Zgodnie z zaleceniami Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011r. poz. 661) dla zabytków techniki wykonano karty adresowe i włączono je do Gminnej Ewidencji Zabytków. W obrębie Gminy Gorzów znajduje się obecnie 5 obiektów, stanowiących nieruchome zabytki techniki. Są to:

1. JASTRZYGOWICE – młyn wodny, nr 48
2. JASTRZYGOWICE – młyn wodny, nr 49
3. KRZYŻANOWICE – kuźnia, koło nr 19
4. KRZYŻANOWICE – kuźnia dworska, koło nr 20
5. ZDZIECHOWICE – gorzelnia, nr 93.

Z 5 obiektów techniki 3 stanowią młyny wodne znajdujące się nad Prosną, we wsiach Jastrzygowice i Uszyce, obecnie są nieczynne i znajdujące się w rękach prywatnych. Nieczynna jest też gorzelnia w Zdziechowicach i obie kuźnie w Krzyżanowicach, które są również własnością prywatną.

5.4.6. Zabytkowe układy zieleni kształtowanej

Tereny te najczęściej stanowią integralną część jednego z obszarów chronionych strefą „A”, „B” lub „K” choć niekiedy występują samotnie.

Teren zabytkowych założeń zieleni należy zachować w granicach historycznych. Nie należy dzielić tych terenów na działki użytkowe, a w miarę możliwości zachować własność całości lub dążyć do scalania gruntów przez jednego właściciela.

Na obszarach chronionych założeń zieleni wprowadza się zakaz prowadzenia jakichkolwiek inwestycji bez uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody.

Wszelkie prace porządkowe i renowacyjne należy prowadzić w uzgodnieniu z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Gdy nie przewiduje się prac renowacyjnych należy pozostawić zbiorowisko naturalnej sukcesji przyrodniczej. W miarę możliwości należy zachować dawne funkcje poszczególnych części zespołów pałacowych, folwarki jako tereny gospodarcze, polany parkowe jako łąki krajobrazowe (bez wprowadzania nasadzeń), tereny zadrzewione jako naturalne masywy zieleni. Prace melioracyjne powinny być projektowane i prowadzone w ten sposób, aby nie niszczyć naturalnych zadrzewień,

zwłaszcza tych rosnących nad brzegami cieków wodnych. Prace melioracyjne winny dążyć do odtworzenia dawnego systemu wodnego.

Aleje i szpalery należy konserwować odtwarzając i uzupełniając ubytki tymi samymi gatunkami drzew. Są to bowiem naturalne pasy ochronne, których kontynuację powinno się przewidzieć w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i planach zadrzewień. Zalecane jest stosowanie do obsadzeń gatunków drzew trwałych i długowiecznych.

Postuluje się połączenie poszczególnych założeń zielonymi pasami zadrzewień zlokalizowanymi wzdłuż cieków wodnych, alej, grup zadrzewień śródpolnych tworząc ciągi ekologiczne.

Na terenie Gminy Gorzów znajduje się 16 następujących, zabytkowych układów zieleni kształtowanej, ujętych w Ewidencji, z których 2 są wpisane do Rejestru Zabytków:

1. BUDZÓW - cmentarz ewangelicko-augsburski
2. BUDZÓW - park w zespole dworskim
3. GOŁA - cmentarz rzymsko-katolicki
4. GOŁA - cmentarz ewangelicko-augsburski
5. JAMY - park krajobrazowy (wpisany do Rejestru Zabytków)
6. JAMY - cmentarz rzymsko-katolicki
7. JAMY- PIASECZNA - aleja śródpolna
8. KOZŁOWICE - cmentarz rzymsko-katolicki
9. KRZYŻANOWICE - park w zespole dworskim
10. KRZYŻANOWICE - cmentarz ewangelicko-augsburski
11. SKROŃSKO - cmentarz rzymsko-katolicki
12. USZYCE - park krajobrazowy (wpisany do Rejestru Zabytków)
13. USZYCE - cmentarz rzymsko-katolicki
14. ZDZIECHOWICE - cmentarz rzymsko-katolicki
15. ZDZIECHOWICE – stary cmentarz rzymsko-katolicki
16. GORZÓW ŚLĄSKI - park dworski
17. GORZÓW ŚLĄSKI - cmentarz komunalny.

Wszystkie 10 cmentarzy stanowi własność kościelną i pozostaje w użytkowaniu parafii Gorzów Śląski, Kozłowice, Kościeliska (Skrońsko), Uszyce i Zdziechowice. Natomiast z 5 parków w zespołach dworskich i pałacowych w Budzowie, Jamach, Krzyżanowicach, Uszycach i Gorzowie Śląskim aż 3 wraz z dawnymi dworami, aktualnie znajdują się w rękach prywatnych, 1 jest w rękach kościelnych (Uszyce) a 1 pozostaje własnością gminy – Gorzów Śląski. Wśród założeń zieleni znajduje się również jedyna zachowana aleja śródpolna (Jamy).

5.4.7. Strefy ochrony konserwatorskiej

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gorzów Śląski powinno określić maksymalny zasięg przestrzenny oraz ogólne zasady i sposób zagospodarowania następujących stref:

- A – ścisłej ochrony konserwatorskiej
- B – pośredniej ochrony konserwatorskiej
- K – ochrony krajobrazu kulturowego.

Strefy te winny być uwzględnione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

5.4.7.1. Strefa A – ścisłej ochrony konserwatorskiej

Obejmuje obszar, na którym elementy dawnego układu przestrzennego zachowały się w stanie nienaruszonym lub jedynie nieznacznie zniekształconym. Jest to obszar uznany za szczególnie ważny jako materialne świadectwo historyczne.

W strefie tej zakłada się pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową. Zakres ochrony konserwatorskiej wymaga zachowania bryły obiektów i dachów co do kształtu i materiału, podziałów elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej, architektonicznego wystroju

Szczegółowe standardy zabudowy i zagospodarowania terenu należy określić na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Powinny one uwzględniać następujące cele:

- zachowanie historycznego układu przestrzennego tj. rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wewnątrz urbanistycznych i kompozycji zieleni,
- konserwacja zachowanych głównych elementów układu przestrzennego, szczególnie: posadzki (nawierzchnie, cieki i zbiorniki wodne, sposób użytkowania gruntów), ścian (zabudowa, zieleń) oraz dążenie do usunięcia elementów uznanych za zniekształcające założenia historyczne i odtworzenia elementów zniszczonych w oparciu o szczegółowe warunki określone każdorazowo przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków,
- dostosowanie nowej i modernizowanej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej, w zakresie sytuacji, skali, bryły, geometrii dachów, podziałów elewacji architektonicznych, proporcji powierzchni murów,
- usunięcie lub przebudowa obiektów dysharmonizujących,
- dostosowanie współczesnych funkcji do wartości zabytkowego zespołu i jego poszczególnych obiektów, nawiązanie do ich programu historycznego i eliminacji uciążliwych funkcji.

W obrębie strefy „A” wszelka działalność budowlana dotycząca obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub na mocy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz podziały nieruchomości naruszające i zmieniające zabytkowy układ urbanistyczny wymagają pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W strefie „A” ochronie podlegają wszelkie znaleziska archeologiczne. Ustala się wymóg uzyskania pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na podjęcie prac ziemnych, prowadzonych w obrębie stanowisk archeologicznych. W wypadku podejmowania inwestycji budowlanych inwestor musi przeprowadzić uzgodnienia projektu inwestycyjnego oraz zapewnić nadzór archeologiczny nad pracami ziemnymi lub badaniami ratowniczymi.

W obrębie Gminy Gorzów Śląski - strefa „A” obejmuje :

Wszystkie obiekty wpisane do Rejestru Zabytków czyli 14 obiektów architektury i budownictwa, 2 zabytkowe założenia zieleni oraz 1 stanowisko archeologiczne znajdujące się we wsiach:

- 14 obiektów architektury znajdujące się w mieście Gorzów Śląski (5) oraz we wsiach Jamy (3), Uszyce (2), Budzów, Goła, Kozłowice, Skrońsko (po 1)
- 2 zabytkowe założenia zieleni znajdujące się we wsiach Jamy i Uszyce
- 1 stanowisko archeologiczne wpisane do Rejestru Zabytków Archeologicznych znajdujące się we wsi Pawłowice.

5.4.7.2. Strefa B – pośredniej ochrony konserwatorskiej

Obejmuje obszary, w których elementy dawnego układu zachowały się w stosunkowo dobrym stanie. Zakres ochrony konserwatorskiej wymaga zachowania bryły obiektów i dachów, co do kształtu i materiału, podziałów elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej oraz wystroju architektonicznego, w odniesieniu do obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Szczegółowe standardy zabudowy i zagospodarowania terenu należy określać na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Powinny one uwzględniać następujące cele:

- dążenie do zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, przede wszystkim układu dróg i rodzaju ich pokrycia oraz podziału działek i sposobu ich zagospodarowania,
- restauracja i modernizacja techniczna obiektów o wartościach kulturowych,
- dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i formy bryły zabudowy, przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej.

W strefie tej należy prowadzić działalność inwestycyjną uwzględniając istniejące już związki przestrzenne i planistyczne. Wszelkie prace ziemne prowadzone w obrębie stanowisk archeologicznych powinny być prowadzone po uzgodnieniu z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W obrębie Gminy Gorzów Śląski strefy „B” obejmują:

- dla miasta Gorzów Śląski - obszar zwartej zabudowy miejskiej obejmującej urbanistyczny miasta oparty na niepełnej owalnicy, usytuowanej w kierunku wschód – zachód, zawarty w zabudowie obrzeżnej ulic przyrynkowych, oprócz Rynku, oba kościoły i wyloty drożne na północy, południu i zachodzie;
- dla wsi Uszyce – zespół dworsko – folwarczny główny (Annenhof) obejmujący obszar dawnego dworu, folwarku z zabudowaniami folwarcznymi i domem rządcy oraz zespołem domów robotników folwarcznych (dwojaki, czworaki);
- dla wsi Budzów, Jamy, Jastrzygowice, Kozłowice, Krzyżanowice, Nowa Wieś, Pawłowice, Skrońsko, Zdziechowice – zespoły dworsko-parkowe z zabudowaniami folwarcznymi oraz innymi obiektami zabytkowymi poza tymi zespołami;
- dla pozostałych miejscowości gminy Gorzów Śląski wszystkie obiekty zabytkowe znajdujące się w ewidencji.

5.4.7.3. Strefa W i OW – ochrony archeologicznej

Wszelkie prace ziemne w obrębie wszystkich stanowisk archeologicznych muszą być poprzedzone ratowniczymi badaniami archeologicznymi prowadzonymi przez archeologów na koszt inwestora. O terminie rozpoczęcia prac ziemnych i wyborze wykonawcy ratowniczych badań archeologicznych należy powiadomić Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Na inwestorze i wykonawcy ciąży obowiązek każdorazowego powiadomienia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wszelkich nowych znaleziskach archeologicznych, zgodnie z art. 32 ust 1 oraz art. 33 ust 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W przypadku nowych odkryć archeologicznych niezbędne jest przeprowadzenie badań ratowniczych archeologicznych celem zabezpieczenia i udokumentowania znalezisk.

Stanowiska naziemne - takie jak grodziska czy kurhany – czyli trwałe elementy krajobrazowe, nie mogą być zabudowane, przeobrażane, niwelowane, a wszelkie roboty ziemne w ich obrębie są dopuszczalne wyłącznie za zgodą Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Stanowiska płaskie – zlokalizowane pod powierzchnią – mogą być objęte różnorodnymi pracami.

Użytkowanie rolnicze gruntu zawierającego relikty kulturowe, nawet jeśli na powierzchni terenu i w warstwie ornej występują zabytki ruchome, może być prowadzone bez przeszkód, z wyłączeniem głębokiej orki.

Dla ochrony zabytków archeologicznych wytyczne wyróżniają 2 następujące strefy:

- strefa „W” – ochrony archeologicznej
- strefa „OW” – obserwacji archeologicznej.

Strefa „W” – ochrony archeologicznej.

Jest to obszar występowania zwartych nawarstwień lub nagromadzeń pozostałości kulturowych pradziejowych i historycznych. Wszelkie roboty ziemne w strefie „W” muszą być prowadzone wyłącznie za zezwoleniem Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zgodnie z warunkami tegoż zezwolenia, a w wypadku stanowisk naziemnych za zgodą Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W obrębie Gminy Gorzów Śląski strefa „W” obejmuje:

- Stanowisko archeologiczne wpisane do Rejestru Zabytków: Zabytków tj. stanowisko nr 20 we wsi Pawłowice. Stanowisko to zlokalizowane jest na mapie topograficznej w skali 1:10.000, stanowiącej załącznik do Studium;
- Wszystkie pozostałe stanowiska archeologiczne tj. 337, zostały zlokalizowane na mapie topograficznej w skali 1:10.000, stanowiącej załącznik do Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego wynikające ze stanu i funkcjonowania środowiska kulturalnego.

Strefa OW – obserwacji archeologicznej

Są to tereny w pobliżu stanowisk archeologicznych, w miejscach o dużym prawdopodobieństwie występowania nowych znalezisk, które stanowią strefę przypuszczalnego występowania znalezisk archeologicznych. W jej obrębie wszelkie prace ziemne i wykopy budowlane winny być prowadzone pod nadzorem archeologicznym, po uprzednim uzyskaniu zgody od Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu.

Wszelkie inwestycje planowane na obszarach objętych strefą „OW” powinny być uzgodnione z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Opolu.

W obrębie Gminy Gorzów strefa „OW” pokrywa się ze strefą „W”.

Ponadto dla wsi Uszyce i Zdziechowice zwarty obszar obserwacji archeologicznej oznaczony na mapie „Lokalizacja obiektów zabytkowych i strefy ochrony konserwatorskiej”.

5.4.7.4. Strefa K – ochrony krajobrazu kulturowego

Obejmuje tereny krajobrazu integralnie związanego z zespołem zabytkowym, znajdujące się w jego otoczeniu lub obszary o ukształtowanym, w wyniku działalności ludzkiej, wyglądzie. Szczegółowe standardy zabudowy i zagospodarowania terenu należy określić na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Standardy te powinny uwzględniać następujące cele:

- restaurację zabytkowych elementów krajobrazu urządzonego, ewentualnie z częściowym ich odtworzeniem,
- ochronę krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z historycznym założeniem,
- ochronę form i sposób użytkowania takich terenów jak: rozłogi pól, układy dróg, miedz, zadrzewień śródpolnych, alej, szpalerów, grobli, stawów, przebiegi cieków wodnych, z zaleceniem utrzymania wykształconego sposobu parcelacji gruntów i form użytkowania,
- zaleca się, aby nową zabudowę poddać szczegółowym rygorom odnośnie gabarytów i sposobu kształtowania bryły, ustalić za dopuszczalne co najwyżej dwie kondygnacje z dachami o stromych połaciach, krytych dachówką ceramiczną, ewentualnie z użytkowym poddaszem skrytym w dachu.

Jest to strefa ochrony wszelkich elementów krajobrazotwórczych (drogi, zespoły zieleni – np. lasy, ciek wodny i inne), wobec których jakiegokolwiek ingerencje winny być uzgadniane z Opolskim Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.

W strefie K w obrębie gminy Gorzów Śląski można wyróżnić 2 następujące formy ochrony przyrody:

- użytki ekologiczne
- pomniki przyrody ożywionej.

Użytki ekologiczne

Na terenie gminy, w dolinie Proсны znajduje się zespół 17 użytków ekologicznych. Są to obszary bagienne, częściowo na glebach torfowych, z licznymi kępami drzew i krzewów oraz pozostałością starorzeczy, powołane do ochrony pozostałości ekosystemów. Zostały uznane za chronione rozporządzeniem wojewody częstochowskiego nr 33/96 z dnia 23.12. 1966 r. (Dz. U. nr 2 z dnia 20.01.1997r.).

Pomniki przyrody

Na obszarze gminy Gorzów znajdują się między innymi 4 pomniki przyrody ożywionej - drzewa pomnikowe - chronione rozporządzeniem wojewody częstochowskiego nr 23/94 z dnia 30.12. 1994 r. (Dz. U. Nr 2 z dnia 9.01.1995 r.). Są to:

- sosna pospolita (nr rej. woj. 7/29) – oddział 86 c leśnictwa Tęczynów
- platan klonolistny (nr rej. woj. 7/30) – park dworski Uszyce
- kłokoczka południowa (nr rej. woj. 7/247) – Gorzów Śląski, ul. Krótka
- dąb szypułkowy (nr rej. woj. 7/248) – przy drodze powiatowej (1913 O) między Pawłowicami a Kozłowicami.

W 2014 i w 2016r. na mocy uchwał Rady Miejskiej w Gorzowie Śląskim ustanowiono 7 kolejnych, następujących pomników przyrody:

- dąb szypułkowy – Gorzów, ul. Golska (uchwała nr XXXIX/290/2014),
- 2 dęby szypułkowe – Gorzów, ul. Zielona - cmentarz komunalny (uchwała nr XX/139/2016),
- grusza pospolita – Gorzów Śląski, ul. Krótka (uchwała nr XX/139/2016),
- dąb szypułkowy – Jamy (uchwała nr XX/139/2016),
- 2 dęby szypułkowe – Budzów, cmentarz ewangelicki (uchwała nr XX/139/2016).

Ponadto Ekologiczny System Obszarów Chronionych uzupełniają zabytkowe układy zieleni kształtowanej, na które składają się:

- parki dworskie w Budzowie, Jamach, Krzyżanowicach, Uszycach, Zdziechowicach i w mieście Gorzów Śląski,
- cmentarze parafialne rzymsko-katolickie i ewangelickie w Budzowie, Gołej, Jamach, Kozłowicach, Krzyżanowicach, Skrońsku, Uszycach i Zdziechowicach,

- zachowane drogi historyczne, obecnie częściowo polne i leśne,
- ciągi drzew przydrożnych i zadrzewienia śródpolne – aleja śródpolna w Jamach-Piasecznej.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Najcenniejszymi zabytkami w gminie Gorzów są niewątpliwie najstarsze drewniane kościoły, czyli przede wszystkim drewniany kościół parafialny, p.w. Wniebowzięcia N.M.P. w Uszycach (z 1517r.) oraz kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela w Kozłowicach (2 połowa XVII w.), kościół filialny p.w. św. Mateusza w Gołej (XVII/XVIII w.) i kościół parafialny p.w. św. Małgorzaty w Jamach (1792r.) wszystkie wraz z wyposażeniem wnętrza. Ponadto należy tu również zespół pałacowo – parkowy w Uszycach (XVIII w.) i w Jamach (XIX w.). Wszystkie te obiekty są wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Opolskiego.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Struktura funkcjonalno - przestrzenna gminy Gorzów Śląski kształtowała się przez wiele wieków i miała na nią wpływ uwarunkowania o różnej genezie. Do najważniejszych czynników należą: uwarunkowania historyczne, uwarunkowania przyrodnicze (w tym pokrycie terenu – lasy, ukształtowanie terenu) oraz trwałe elementy zagospodarowania, takie jak: rzeki, drogi, zamknięte tereny wojskowe, które stanowią bariery przestrzenne. W Gminie Gorzów bariery takie stanowią drogi krajowe nr 42 i 45 oraz rzeka Proсна.

Gminę miejsko - wiejską Gorzów Śląski tworzy miasto Gorzów oraz 14 następujących sołectw: Budzów, Dębina, Goła, Jamy, Jastrzygowice, Kozłowice, Kobyla Góra, Krzyżanowice, Nowa Wieś, Pakoszów, Pawłowice, Skrońsko, Uszyce, Zdziechowice. Ze względu na charakter zabudowy w gminie Gorzów (poza miastem) występują 2 typy krajobrazu:

- wiejski z zabudową zwartą (Budzów, Jastrzygowice, Kozłowice, Krzyżanowice, Pawłowice, Uszyce, Zdziechowice),
- wiejski z zabudową rozproszoną (pozostałe wsie).

Najczęściej występującym układem przestrzennym we wsiach gminy Gorzów jest przydrożnica o charakterze zwartym lub rozproszonym (Budzów, Kozłowice, Pawłowice, Skrońsko, Zdziechowice). Pozostałe wsie mają układ ulicówki (Dębina, Jamy, Jastrzygowice, Krzyżanowice, Kobyla Góra, Pakoszów).

W większości wsi wymienione układy są naruszone w niewielkim stopniu. Nowa zabudowa (mieszkaniowa i usługowa) występuje głównie w mieście Gorzów oraz większych wsiach (Kozłowice, Pawłowice, Uszyce, Zdziechowice) Zmiana charakteru zabudowy następuje w wyniku przebudowy, wymiany i uzupełnień z pominięciem cech tradycyjnych i regionalnych. Stopień występowania tych zjawisk jest proporcjonalny do natężenia ruchu budowlanego: wyższy w większych wsiach, niewielki w mniejszych wsiach.

Ogólnie układy przestrzenne wsi w gminie Gorzów nie reprezentują wybitnych wartości historycznych, kompozycyjnych i krajobrazowych i nie wymagają ochrony prawnej.

Natomiast ochronie podlega układ urbanistyczny miasta Gorzów Śląski, który częściowo zachował średniowieczny układ.

Oparty jest na niepełnej owalnicy, usytuowanej wzdłużnie w kierunku wschód – zachód, zdeformowanej skrzyżowaniem drogi północ – południe, przechodzącej w 2/3 owalnicy, prostopadle do osi kompozycji. Od strony wschodniej Rynku układ ulic ukształtował prostokątny blok z wewnętrznym podziałem uliczką gospodarczą. Od strony zachodniej Rynek zamyka blok wpisany w owalnicę. Na zewnątrz owalnicy, od strony

północnej i południowej, znajdują się wzdłużne bloki zabudowy obrzeżnej. Kościół parafialny rzymsko – katolicki został usytuowany na zewnątrz układu, poza północnym blokiem zabudowy obrzeżnej.

Ochronie konserwatorskiej podlega zespół urbanistyczny w granicach zewnętrznych działek bloków obrzeżnych, jak również wyloty drożne na północy, południu i zachodzie.

6. 1. Uwarunkowania przyrodnicze

Gmina Gorzów Śląski charakteryzuje się dużą harmonią krajobrazu, mimo zachwianych mechanizmów ochrony i równowagi biologicznej. Najbardziej przekształcone obszary występują w okolicy Gorzowa Śląskiego, Kozłowic i Zdziechowic. Jednak znaczna ilość naturalnych elementów wzmacniających ekosystemy polne, wpływa pozytywnie na harmonię krajobrazu i hamuje procesy degradujące.

System przyrodniczy gminy Gorzów tworzony jest przez przestrzenny układ form przyrodniczych, na który składają się:

- niewielkie i rozproszone kompleksy leśne w środkowej, północnej i południowej części gminy pełniące rolę lokalnych węzłów ekologicznych i oddziałujące na bezpośrednio przyległe obszary,
- korytarze ekologiczne - elementy tranzytowe, składające się z mało zniekształconych, stanowiących połączenie rozproszonych kompleksów leśnych i zieleni śródpolnej, sprzyjający migracji flory i fauny.

Analiza przestrzenna układu ekologicznego gminy Gorzów wskazuje na istnienie korytarzy ekologicznych, których główną funkcją jest zapewnienie ciągłości przestrzennej dla sąsiednich ekosystemów. Korytarze ekologiczne, sprzyjające utrzymaniu równowagi w przyrodzie, powinny być chronione przed nadmierną urbanizacją i wykorzystaniem gospodarczym.

Obszar chronionego krajobrazu

Obszary chronionego krajobrazu powołuje się w celu zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów o różnych typach środowiska. Głównym powodem ich powoływania jest:

- pełnienie funkcji korytarza ekologicznego,
- stanowienie obszarów predestynowanych do rozwoju turystyki i wypoczynku.

Działalność gospodarcza na takim obszarze nie ulega poważniejszym ograniczeniom, lecz powinna być prowadzona w sposób nie naruszający stanu względnej równowagi ekologicznej. Reżim prawny obszaru chronionego krajobrazu powinien z jednej strony zapewnić ochronę przed uciążliwościami przemysłowymi, a z drugiej – wykorzystać te tereny dla celów ekoturystyki i produkcji zdrowej żywności.

W myśl postanowień ustawy o ochronie przyrody obszar chronionego krajobrazu to obiekt pełniący poza funkcją przyrodniczo - krajobrazową funkcję turystyczno-rekreacyjną.

6.2. Uwarunkowania historyczne

Z chronologii rozwoju osadnictwa na terenie gminy wynika, iż najstarsze osadnictwo powstało już w średniowieczu – miasto Gorzów oraz wsie Skrońsko, Jastrzygowice, Budzów, najmłodsze – wsie kolonialne – na początku XX w. (Kolonja Budzów, Więckowice Nowe).

Ogólnie, układy przestrzenne wsi w gminie Gorzów (poza miastem), nie reprezentują wybitnych wartości historycznych, kompozycyjnych i krajobrazowych i nie wymagają szczególnej ochrony prawnej.

Ponadto na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie podlegają:

- 14 obiektów architektury i budownictwa, wpisanych do rejestru zabytków, wg wykazu zamieszczonego w rozdz. 5.3. „Zabytki objęte prawnymi formami ochrony”,
- 102 - obiekty zabytkowe wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków wg wykazu, w rozdz. 5. 4. „Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków.”,
- 337 stanowisk archeologicznych wg wykazu w rozdz. 5.4.3. „Zabytki archeologiczne”,
- 16 zabytkowych układów zieleni kształtowanej, wg wykazu w rozdz. 5.4.6. „Zabytkowe układy zieleni kształtowanej”,
- 2 strefy ochrony krajobrazu kulturowego „K” wg wykazu w rozdz. 5.4.7 „Strefy ochrony konserwatorskiej”.

7. Założenia programu opieki nad zabytkami wojew. opolskiego na lata 2016 - 2019

7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami

Proponuje się kontynuację działań podjętych w latach poprzednich. Szczególnie powinny być promowane działania wokół unikatowych i wyjątkowych w skali krajowej wartości kulturowych, do których należy fenomen kulturowy wsi opolskiej. Oprócz dalszego wspierania rewaloryzacji i remilitaryzacji obiektów architektury proponuje się zwrócenie szczególnej uwagi na zabytki archeologiczne. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2016-2019 przyjął do realizacji następujące cele strategiczne:

Cel strategiczny I:

Utrzymanie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa kulturowego.

Priorytet I: Realizacja zadań własnych Samorządu Województwa.

1. Realizacja działań wynikających z Programu opieki nad Zabytkami
2. Realizacja niezbędnych prac budowlanych i konserwatorskich w obiektach zabytkowych
3. Zlecenie i dofinansowywanie prac studialnych i badań konserwatorskich
4. Monitoring stanu zachowania najważniejszych obiektów wpisanych do rejestru zabytków
5. Kontynuacja dofinansowania prac konserwatorskich i robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków
6. Ustanowienie święta promującego dziedzictwo kulturowe w regionie – Opolskich Dni Dziedzictwa – realizowanych w ramach ogólnopolskiego projektu Europejskich Dni Dziedzictwa
7. Ustanowienie w ramach Opolskich Dni Dziedzictwa konkursu regionalnego na najlepsze projekty edukacyjne promujące dziedzictwo kulturowe
8. Koordynacja zadań Samorządu Województwa Opolskiego i łączenie ich z promocją dziedzictwa.

Priorytet II: Odnowa wsi w kontekście poprawy stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa regionalnego.

1. Wspieranie działań w zakresie rewitalizacji wsi i rewaloryzacji historycznych układów ruralistycznych
2. Promocja wsi opolskiej jako zjawiska wyjątkowego w skali kraju
3. Działania na rzecz dziedzictwa niematerialnego wsi opolskiej

4. Wspieranie projektów wpisujących się w tradycyjny krajobraz i zabudowę wsi
5. Popieranie i rozpowszechnianie dbałości o dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze wsi
6. Kontynuacja konkursu „Piękna Wieś Opolska” i przystąpienie do projektu „Sieć najciekawszych wsi w Polsce”
7. Wspieranie dążeń do objęcia wyższymi formami ochrony unikalnych historycznych układów ruralistycznych.

Priorytet III: Rewaloryzacja i rewitalizacja miast.

1. Wspieranie rewaloryzacji i rewitalizacji miast, prowadzonych na podstawie kompleksowych studiów historyczno-urbanistycznych
2. Wspieranie działań na rzecz odtwarzania dawnych osi kompozycyjnych i powiązań widokowych
3. Wspieranie rewitalizacji dla zdegradowanych obszarów przemysłowych
4. Wspieranie eliminowania obszarów niezagospodarowanych
5. Inicjowanie promocji historycznych miast Śląska Opolskiego
6. Zainicjowanie i wsparcie programu inwentaryzacji dziedzictwa kultury współczesnej.

Priorytet IV: Ochrona dziedzictwa archeologicznego.

1. Wspieranie działań na rzecz kompleksowej ochrony dziedzictwa archeologicznego
2. Wspieranie archeologicznych prac badawczych i inwentaryzacyjnych
3. Wspieranie promocji dziedzictwa archeologicznego
4. Inicjowanie i wspieranie inicjatyw w celu zagospodarowania turystycznego obiektów archeologicznego przez publikacje i tworzenie szlaków kulturowych
5. Zainicjowanie i wsparcie finansowe „Grodziska Śląska Opolskiego”.

Priorytet V: Rozwój muzealnictwa i wystawiennictwa.

1. Wspieranie i promocja tworzenia lokalnych izb muzealnych
2. Wspieranie adaptacji nieruchomych zabytków techniki z wyposażeniem
3. Dofinansowywanie prac konserwatorskich przy budynkach i zbiorach muzealnych
4. Dofinansowywanie cennych ekspozycji muzealnych
5. Wspieranie modernizacji budynków muzealnych
6. Wspieranie wydawnictw muzealnych
7. Zainicjowanie i wsparcie finansowe publikacji „Skarby muzeów woj. opolskiego”.

Priorytet VI: Rozwój instytucji opieki nad zabytkami.

1. Wspieranie organizacji pozarządowych zajmujących się opieką nad zabytkami
2. Wspieranie współdziałania instytucji zajmujących się zwalczaniem nielegalnego wywozu za granicę zabytków lub przywozu zza granicy zabytków
3. Promowanie instytucji zajmujących się systemami zabezpieczeń przeciw włamaniowym i przeciwpożarowym
4. Wspieranie organizacji mobilizujących lokalne społeczności na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego
5. Aktywizacja właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych
6. Szkolenia dla pracowników instytucji związanych z ochroną i kształtowaniem krajobrazu kulturowego
7. Wspieranie działań społecznych opiekunów zabytków
8. Współpraca z uczelniami wyższymi, wspieranie prac badawczych.

Cel strategiczny II:**Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego**

Priorytet I: Dziedzictwo kulturowe jako czynnik stymulujący rozwój gospodarczy.

1. Uwzględnianie w opracowaniach strategicznych dziedzictwa narodowego jako potencjału rozwojowego województwa
2. Promowanie i dofinansowywanie działań poprawiających atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną obiektów i obszarów o dużych walorach krajobrazowych
3. Promowanie i wspieranie działań, które szczególnie uwzględniają wieś opolską jako wyróżnik na tle Śląska i Polski.

Priorytet II: Wstrzymanie procesu degradacji założeń pałacowo – parkowych.

1. Dofinansowywanie opracowań studialnych i prac projektowych
2. Wspieranie zasad partnerstwa publiczno – prywatnego w celu pomocy właścicielom założeń pałacowo – parkowych z uwzględnieniem interesu społecznego w procesie ich rewaloryzacji.

Priorytet III: Wspieranie inicjatyw mających na celu podniesienie rangi obiektów i zespołów zabytkowych.

1. Wspieranie działań władz, społeczności i organizacji lokalnych dążących do powoływania parków kulturowych
2. Wspieranie działań zmierzających do wpisania na listę Pomników Historii cennych obiektów i zespołów m. in. mosty wiszące w Ozimku
3. Zainicjowanie i wspieranie działań zmierzających do wpisania na listę światowego dziedzictwa UNESCO zespołu Góry św. Anny.

Priorytet IV: Wspieranie funkcjonowania istniejących szlaków turystycznych oraz inicjatyw na rzecz tworzenia nowych szlaków, obejmujących charakterystyczne dla województwa zespoły i obiekty zabytkowe.

1. Wspieranie istniejących szlaków przez dofinansowywanie ich promocji
2. Wspieranie inicjatyw na rzecz tworzenia nowych szlaków turystyczno – kulturowych
3. Wspieranie inicjatyw na rzecz tworzenia archeologicznych szlaków turystycznych.

Priorytet V: Wstrzymanie procesu degradacji oraz popularyzacja zabytków techniki.

1. Wspieranie działań konserwatorskich służących zachowaniu zabytków techniki oraz zainicjowanie programu ich inwentaryzacji i waloryzacji
2. Inicjowanie i wspieranie popularyzacji zabytków techniki (m. in. święto mostu i żeliwa w Ozimku)
3. Wspieranie inicjatyw promujących ginące zawody
4. Wspieranie inicjatyw zmierzających do powołania Muzeum Odry w woj. opolskim.

Cel strategiczny III:**Rozwój inicjatyw związanych z regionalnym dziedzictwem kulturowym i rozwój tożsamości regionalnej**

Priorytet I: Podnoszenie poziomu edukacji i wiedzy na temat regionalnego dziedzictwa kulturowego.

1. Wspieranie szkoleń na temat regionalnego dziedzictwa kulturowego
2. Wspieranie organizacji wystaw, festynów, kiermaszów i innych imprez regionalnych
3. Wspieranie organizacji konkursów i warsztatów tematycznych utrwalających tradycje lokalnych rzemiosł i folkloru

4. Wspieranie organizacji cyklicznych imprez promujących regionalne i lokalne dziedzictwo kulturowe
5. Popularyzacja i promocja wiedzy o zabytkach regionu
6. Wspieranie organizacji konferencji, sesji, warsztatów popularyzujących wiedzę o dziedzictwie kulturowym
7. Wspieranie wydawnictw informacyjnych i przewodników
8. Finansowanie publikacji dotyczących zabytków
9. Dbanie o pamięć o wybitnych osobistościach regionu
10. Zainicjowanie utworzenia Ośrodka Myśli Patriotycznej.

Priorytet II: Współpraca z instytucjami i stowarzyszeniami działającymi na rzecz Ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym.

1. Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Oddziałem Terenowym NID i innymi instytucjami zajmującymi się ochroną dziedzictwa kulturowego
2. Wspieranie działalności Towarzystwa Opieki nad Zabytkami i inicjatyw społecznych opiekunów zabytków
3. Zainicjowanie systemu szkoleń dla społecznych opiekunów zabytków
4. Zainicjowanie organizowania szkoleń dla pracowników gmin zajmujących się ochroną zabytków.

Priorytet III: Współpraca między regionami, współpraca międzynarodowa.

1. Kontynuacja wspólnych spotkań między miastami partnerskimi
2. Kontynuacja współpracy między regionami partnerskimi: Nadrenią, Palatynatem, Krajem Środkowoczeskim, Burgundią i Opolszczyzną
3. Kontynuacja współpracy ramach euroregionów Pradziad i Silesia
4. Kontynuacja współpracy między Opolszczyzną i Krajem Ołomunieckim
5. Kontynuacja współpracy z woj. małopolskim, śląskim i dolnośląskim
6. Kontynuacja promocji polsko – czeskich spotkań muzealnych
7. Wspieranie promocji międzynarodowych szlaków kulturowych i ich lokalnych wariantów
8. Zainicjowanie projektu ochrony dziedzictwa wielokulturowego na przedpolu Bramy Morawskiej „Brama Morawska – korytarz kultur – korytarz idei”
9. Zainicjowanie projektu promocji świętokrzyskiego szlaku turystyczno – pielgrzymkowego „Legenda św. Emeryka Opole – Góra Św. Anny – Święty Krzyż”.

Priorytet IV: Polityka informacyjna i promocyjna w zakresie opieki nad dziedzictwem kulturowym.

1. Inicjowanie i wspieranie współpracy z TV i Polskim Radiem na rzecz zwiększenia treści promujących regionalne i lokalne dziedzictwo kulturowe
2. Inicjowanie i wspieranie konkursów na najlepszy produkt medialny
3. Inicjowanie i wspieranie promocji dziedzictwa kulturowego Opolszczyzny w Internecie
4. Inicjowanie i wspieranie opracowania materiałów edukacyjnych dla szkół
5. Inicjowanie i wspieranie działań dotyczących możliwości wsparcia w ramach funduszy europejskich na ochronę i opiekę nad zabytkami.

7.2. Kierunki działań gminnego programu opieki nad zabytkami

7.2.1. Proponowane postulaty dotyczące zabytków architektury i budownictwa

Proponuje się wykonanie kart ewidencyjnych zabytków architektury tzw. „białych” dla wszystkich zabytkowych obiektów drewnianych.

Nieużytkowane zabudowania dworskie i budynki gospodarcze, w dawnych zespołach folwarcznych w Kozłowicach, Pawłowicach, Skrońsku i Zdziechowicach powinny zostać niezwłocznie zabezpieczone przed dalszym zniszczeniem i dewastacją.

Ponadto w stanie zaniedbanym i wymagającym zabiegów pielęgnacyjnych oraz cięć sanitarnych są dawne parki dworskie Budzowie i Krzyżanowicach

Wobec pozostałych obiektów stanowiących własność prywatną należy wykorzystać wszelkie dostępne przepisami środki dla nakłonienia właścicieli do przeprowadzenia niezbędnych prac zabezpieczających. Istotną tu może okazać się pomoc władz Gminy w uzyskaniu kredytów (np. hipotecznych) na prace zabezpieczające.

7.2.2. Proponowane postulaty dotyczące zabytków techniki

Ponad połowę zabytków techniki stanowią młyny (3 wodne), usytuowane wzdłuż rzeki Proсны i jej dopływów. Znajdują się one w dobrym lub dostatecznym stanie technicznym.

Zabytki te są ściśle związane z historią zagospodarowania obszaru Górnej Proсны i posiadają ciekawe walory kulturowe. Dlatego warto byłoby je wyeksponować i uczynić z nich atrakcje turystyczne gminy Gorzów.

7.2.3. Proponowane postulaty dotyczące zabytków ruchomych

Proponuje się wystąpienie do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu o objęcie pełną ewidencją zabytkowego wyposażenia kościołów wpisanych do Rejestru Zabytków Ruchomych Woj. Opolskiego oraz kościoła filialnego w Gołej. Wykonana według aktualnie obowiązujących zasad dokumentacja stanie się ważnym elementem ochrony przeciw kradzieżowej (umożliwia poszukiwanie i ewentualne odzyskanie obiektów zrabowanych) a ponadto określa potrzeby i kierunek działań konserwatorskich w zakresie renowacji.

Ponadto proponuje się wykonanie kart zabytków ruchomych dla najwartościowszych nagrobków na wszystkich cmentarzach parafialnych znajdujących się na terenie gminy.

7.2.4. Propozycje dotyczące stanowisk archeologicznych.

W związku ze znacznym zagęszczeniem stanowisk archeologicznych i występowaniem śladów dawnego osadnictwa, proponuje się aby tzw. duże inwestycje liniowe (wodociągi, kanalizacja sanitarna i deszczowa, sieci energetyczne, melioracje, kablowe), w rejonie zlokalizowanych stanowisk, były objęte nadzorem archeologicznym w trakcie wykonywania prac ziemnych.

Dotyczy to w szczególności miejscowości: Uszyce i Zdziechowice, gdzie występują największe skupiska stanowisk archeologicznych.

7.2.5. Propozycje dotyczące zabytkowych zespołów zieleni kształtowanej.

Dla zabytkowych założeń zieleni kształtowanej zaleca się wykonanie „Teczki ewidencyjnej cmentarza” Gołej, Jamach, Kozłowicach, Krzyżanowicach, Skrońsku, Uszycach i Zdziechowicach.

Ponadto w stanie zadowalającym lecz wymagającym zabiegów pielęgnacyjnych jest dawny park dworski w Uszycach i Jamach, dla których zaleca się też wykonanie „Teczki ewidencyjnej parku”.

Ochroną konserwatorską, przez włączenie do strefy K - ochrony krajobrazu kulturowego - winny zostać objęte dodatkowo następujące obszary:

1. System obszarów leśnych, tworzących ciąg powiązań przyrodniczych, proponowany do ochrony jako element projektowanego Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych.
2. „Dolina Proсны” – główny korytarz ekologiczny, proponowana do objęcia ochroną jako obszar chronionego krajobrazu. Obejmuje tereny leśne i użytki rolne w dolinie Proсны.
3. Rezerwat w pradolinie rzeki Proсны – projektowany rezerwat obejmuje tereny zalewowe w dolinie Proсны. Są to tereny bagienne, częściowo na glebach torfowych z licznymi kępami drzew i krzewów i pozostałością starorzeczy.
4. Użytek ekologiczny „Źródłisko” – obejmuje źródłisko na skraju lasu z ciekawym zespołem roślinnym charakteryzujący się dużą bioróżnorodnością.

Zgodnie ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gorzów Śląski” proponuje się objęcie ochroną prawną tych cennych przyrodniczo terenów.

7.3. Zadania wynikające z programu opieki nad zabytkami

Zadania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gorzów Śląski” przyjęte uchwałą nr XLVI/353/2010 Rady Miejskiej w Gorzowie Śląskim z dnia 30.09.2010r. oraz uchwałą nr XXIII/157/2016 Rady Miejskiej w Gorzowie Śląskim z dnia 5.08.2016r. w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Gorzów Śląski.

1. Gmina Gorzów winna opracować miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wszystkich wsi wchodzących w skład gminy.
2. Tereny, dla których obowiązuje sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:
  - obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziałów nieruchomości, (nie wyznaczono granic obszarów wymagających przeprowadzenia scaleń),
  - obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m²,
  - obszary przestrzeni publicznej:
  - ulice i place, tereny zieleni, tereny sportu.
3. Ze względu na brak sporządzonego, zgodnie z ustawą Prawo wodne, Planu zarządzania ryzykiem powodziowym, w nowym studium winno uwzględnić się obszar szczególnego zagrożenia powodzią rozumiany jako obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat.

Głównym kierunkiem działań podejmowanych w zakresie ochrony przeciwpowodziowej powinno być stworzenie sprawnego systemu bezpośrednich zabezpieczeń terenów zainwestowanych przed stratami wskutek zalewów powodziowych (wałów, polderów urządzeń hydrotechnicznych), należy dążyć do stworzenia sprawnego systemu monitoringu zagrożeń i organizacji działań zabezpieczających i ratunkowych w sytuacjach kryzysowych.

Wśród podstawowych kierunków mających na celu ochronę przeciwpowodziową istotne znaczenie mają działania urbanistyczno – planistyczne zmierzające do przenoszenia obiektów zagrożonych, wysiedlenia i zmiany sposobu zagospodarowania, a przede wszystkim zdecydowanego ograniczenia wszelkiej zabudowy na terenach zalewowych.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Realizacja założeń programowych określonych w rozdz. VII w wojewódzkim programie opieki nad zabytkami może być realizowana przy pomocy następującego instrumentarium:

- instrumenty prawne – wynikających z przepisów ustawowych (m. in. wykonywanie decyzji administracyjnych np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, powoływanie parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków, ustanawianie społecznych opiekunów zabytków, oznakowanie obiektów zabytkowych),
- instrumenty finansowe (m. in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością województwa, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje na remonty obiektów wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością województwa, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych),
- instrumenty koordynacji (m. in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z innymi jednostkami samorządowymi, organizacjami wyznaniowymi i właścicielami zabytków w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami),
- instrumenty społeczne (w sferze działania samorządu: m.in. systemy szkoleń, dokształca-nie profesjonalne, interdyscyplinarny model pracy, w sferze budowania powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem: system konsultacji i dyskusji publicznych, działania edukacyjne, promocyjne, współpraca z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami),
- instrumenty kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego w skali województwa, weryfikacja gminnych ewidencji zabytków).

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Obowiązek prowadzenia kontroli stanu realizacji „Programu opieki nad zabytkami” wynika z art. 87 (ust. 5 i 6) ustawy z 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z nim Zarząd Wojewódzki ma obowiązek sporządzania sprawozdania ze stanu realizacji „Programu opieki nad zabytkami Woj. Opolskiego na lata 2016-2019” i przedstawienia go Sejmikowi Województwa w cyklu dwuletnim. Sprawozdania te winny być przekazywane Opolskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków oraz Generalnemu Konserwatorowi Zabytków w celu wykorzystania ich przy realizacji i korekcie aktualnego krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem monitoringu jest zebranie i analiza informacji dotyczących realizacji Programu na każdym etapie wdrażania. Proces monitorowania polega na przyglądaniu się zmianom jakie zachodzą w wyniku realizacji celów programu przez zdefiniowane w nim kierunki działań oraz na analizie zebranych danych i opracowaniu sprawozdań. Stanowi on podstawę

oceny uzyskanych efektów i podejmowanie ewentualnych inicjatyw korygujących i propozycji zmian. Jednym z pomocnych narzędzi powinien być raport o stanie zabytków województwa, cyklicznie tworzony w oparciu o gminne ewidencje zabytków (aktualizowane ewidencje dostarczają podstawową wiedzę dotyczącą sytuacji obiektów na terenie całego regionu).

Zgodnie z art. 87 ustawy jest z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz Gorzowa Śląskiego sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Z realizacji tego programu Burmistrz sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia się Radzie Miejskiej.

Kryteria prowadzenia oceny realizacji programu opieki nad zabytkami:

W ramach celu strategicznego I: Utrzymanie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa kulturowego:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów,
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych tym pracom,
- zakres współpracy z organizacjami pozarządowym.

W ramach celu strategicznego II: Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego:

- poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba utworzonych parków kulturowych,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za pomniki historii,
- zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi.

W ramach celu strategicznego III: Rozwój inicjatyw związanych z regionalnym dziedzictwem kulturowym oraz promocja i rozwój tożsamości regionalnej:

- liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego,
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych,
- liczba opracowanych, wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników),
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
- liczba osób zwiedzających muzea, skanseny, izby regionalne itp.
- liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Fundusze na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami oraz ochronę dziedzictwa kulturowego pochodzą ze środków publicznych i podmiotów prywatnych. Obowiązek utrzymania obiektów zabytkowych spoczywa na ich właścicielach i użytkownikach.

Wyczerpujące informacje na temat programów operacyjnych opracowanych na lata 2014 – 2020, umożliwiających dostęp do unijnych funduszy strukturalnych przeznaczonych

na ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego, znajdują się na stronach internetowych ministerstw:

- Kultury i Dziedzictwa Narodowego: www.mkidn.gov.pl,
- Rolnictwa: www.minrol.gov.pl,
- Rozwoju: www.mr.gov.pl.

Ponadto Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego uruchomiło programy operacyjne pozwalające na uzyskanie dofinansowania na realizację zadań publicznych z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego:

- program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”,
- program „Dziedzictwo Kulturowe”,
- program „Kolekcje”,
- inne programy jak np. „Infrastruktura Kultury” czy „Promocja kultury polskiej za granicą”.

Aktualne informacje na temat europejskich funduszy strukturalnych i znajdujących w ich ramach programów dostarczają strony internetowe:

- www.funduszeuropejskie.gov.pl
- www.interreg-central.eu.

W perspektywie programowej na lata 2014 – 2020 obowiązują programy operacyjne, wśród których szczególne znaczenie mają:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014 -2020,
- Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014 – 2020,
- Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014 – 2020,
- Regionalne Programy Operacyjne,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Program Operacyjny Ryby 2014 – 2020,
- Programy Operacyjne Europejskiej Wspólnoty Terytorialnej.

Podstawowe programy zapewniające wsparcie w obszarze opieki nad zabytkami to:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014 – 2020,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020,
- Program operacyjny Interreg VA Republika Czeska – Polska.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) przewiduje możliwość wsparcia operacji „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego”. Wysokość pomocy ze środków EFRROW nie może przekroczyć 500.000 PLN na miejscowość w okresie realizacji omawianego Programu. Poziom pomocy finansowej z EFRROW wynosi 63,63% kosztów kwalifikowanych projekty. Wymagany krajowy wkład środków publicznych w wysokości 36,37% kosztów kwalifikowanych pochodzi ze środków własnych beneficjenta.

Program operacyjny Interreg VA Republika Czeska – Polska przewiduje wspieranie przedsięwzięć trans granicznych zakładającym promowanie trwałego zatrudnienia i wsparcia mobilności pracowników z niewykorzystanym potencjałem zawartym w bogactwie przyrodniczym i kulturalnym tego regionu. Efektem interwencji będzie kompleksowe działanie ukierunkowane tak na rozwój zasobów przyrodniczych i kulturowych jak i na ich udostępnienie i promocję. Zwiększenie atrakcyjności promowanego obszaru dla odwiedzających przyczyni się do powstania nowych miejsc pracy w turystyce.

Oprócz europejskich funduszy strukturalnych ochrona dziedzictwa kulturowego może być też realizowana z funduszy krajowych np. ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, z których możliwe jest dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkowych układach parkowych, ogrodowych i wodnych.

Ponadto ze środków samorządowych z budżetu województwa opolskiego mogą być udzielane dotacje celowe na realizację prac konserwatorskich, restauratorskich i robót

budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków woj. opolskiego. Również samorządy lokalne mają możliwość dofinansowywania prac remontowych i konserwatorskich przy zabytkach na swoim terenie. Źródłem finansowanie opieki nad zabytkami mogą być też środki pozyskane od firm, fundacji, stowarzyszeń i osób prywatnych.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W latach obowiązywania niniejszego programu Samorząd Województwa Opolskiego będzie realizować zadania z zakresu szeroko pojętej ochrony dziedzictwa kulturowego w formie następujących działań:

- monitoring „Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego”
- udzielanie dotacji celowych na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytkach wpisanych do Rejestru Zabytków Woj. Opolskiego
- finansowanie prac remontowych, konserwatorskich i dokumentacyjnych przy zabytkach będących własnością Województwa Opolskiego
- współorganizacja konferencji i spotkań poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego regionu, w tym zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi opolskiej
- współfinansowanie folderów i informatorów promujących zabytki i turystykę
- kontynuacja projektów współpracy z europejskimi regionami partnerskimi
- współorganizacja lub organizacja Opolskich Dni Dziedzictwa w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa oraz innych imprez promujących ochronę dziedzictwa kulturowego regionu.

Dokument „Szczegółowy opis osi priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego” określa priorytetowy charakter następujących działań:

- przebudowa, remont, zakup wyposażenia dla obiektów kultury, służące podwyższeniu standardu technicznego
- odbudowa, przebudowa, konserwacja, remont lub wyposażenie obiektów dziedzictwa kulturowego i naturalnego
- budowa towarzyszącej infrastruktury technicznej, informacyjnej i zagospodarowania terenu wokół obiektów dziedzictwa kulturowego lub naturalnego
- przebudowa lub remont budynków wraz z wyposażeniem pomieszczeń do przechowywania zbiorów lub ich zabezpieczenia
- konserwacja muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów i innych zabytków ruchomych
- działania edukacyjne, informacyjne jako integralny element projektu
- działania dotyczące wykorzystania, rozwoju aplikacji i usług teleinformatycznych związanych z kulturą i turystyką jako integralny element projektu.

Gmina Gorzów Śląski, w ramach realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, zrealizowała następujące zadania:

- 2013r. - Opracowanie Programu opieki nad zabytkami na lata 2013-2016 (1.500 zł.)
- 2014r. - Opracowanie Teczki ewidencyjnej cmentarza komunalnego w Gorzowie Śląskim przy ul. Zielonej (2.500 zł.)
- 2015r. - Opracowanie Teczki ewidencyjnej cmentarza ewangelickiego i katolickiego w Budzowie (2.500 zł.)
- 2016r. - Modernizacja budynku przedszkola publicznego w Gorzowie Śląskim, Oddział Zamiejscowy w Skrońsku (67.231,05 zł.)
- Modernizacja budynku przedszkola publicznego w Zdziechowicach (29.579,98 zł.)
- Opracowanie Gminnej Ewidencji Zabytków (3.000 zł.).

Realizacja i finansowanie zadań z zakresu ochrony zabytków przez gminę, zależy od konstrukcji budżetu i planu wydatków inwestycyjnych, które są wskaźnikami dynamicznymi. Ważne są również zewnętrzne źródła finansowanie, o które gmina będzie aplikować. Ponadto corocznie w budżecie gminy zabezpieczone zostaną środki przeznaczone na dotacje celowe na ochronę zabytków na terenie gminy, nie będących własnością gminy.

Powyższe zadania, wraz z wynikającymi z niniejszego Programu opieki nad zabytkami, winny zostać uwzględnione w planach gminy na lata następne.